

"PROLETAREC"
JE DELAVSKI
LIST ZA
misleče čitatelje.

PROLETAREC

OFFICIAL ORGAN JUGOSLAV FEDERATION, S. P. GLASILLO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

DRUGI
NAJSTAREJŠI
jugoslovanski
socialistični list.

ST. — NO. 1254.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3d, 1879.

CHICAGO, ILL., 24. SEPTEMBRA, (SEPTEMBER 24,) 1931.

Published weekly at
3630 W. 26th St.

LETO—VOL. XXVI

ZAMOTANOST POLITIČNEGA POLOŽAJA SE POVEČAVA

KAPITALISTIČNI SISTEM NE MORE USTAVITI "GOSPODARSKE" PANIKE

Omajano zaupanje v funt šterling.—Nervoznost bankirjev.—Japonski imperializem na Kitajskem

Svet se nikakor noče umiriti. Vlade so v skrbih kot še nobenkrat po vojni. Sklep Anglije, ki je preklicala bazo zlate valute za svoj funt šterling, je povzročil zmesto v vsem finančnem svetu. Ko je pred nekaj tedni grozil Nemčiji bankrot, so se tudi vlagatelji, ki imajo vloge v Angliji, zbalili in zahtevali izplačilo v zlatu. Na ta način se je angleška zlata rezerva znižala za okrog milijard dolarjev. Zdaj znaša le še kakih 600 do 700 milijonov. Ako bi še v nadalje ostalo v veljavni, da sme vsak vlagatelj zahtevati izplačilo v zlatu, bi rezerva še bolj skopnala in nekdaj mogočni funt šterling, steber mednarodnih finanč, bi se zvali na tla.

Ker zdaj teoretično nima za sado zlate garancije, mu je vrednost padla in pravijo, da so vsled tega samo Amerikanci in Francozi za okrog \$1,400,000,000 na izgubo. Ali prineset spremembu Angliji olajšavo ali še večjo krizo, je danes še spekulativno. Odvisno je od nadaljnih dogodkov in od potez, ki jih napravijo vlade v svetu stabiliziranja gospodarstva.

Angleška vlada je napravila svoj zgodovinski sklep o ukinjenju zlate valute prošlo nedeljo. Pravi, da je to storila v nameri, da obvaruje funt šterling pred končnim krahom, ki bi prišel ko hitro bi bile zlate rezerve zmanjšane za nadaljnih par sto milijonov. Tradicionalno zaupanje v trdnost angleške denarne enote je omajano vzlizc pripravljanju vlade, da bi ga ohranila.

Propadanje angleškega gospodarstva bazira na sledečih vzrokih: 1. Ogromni vojni dolgo, predvsem Zed. državam, na katere je treba odpeljati težke milijone vsako leto.

2. Nestabilizacija svetovnih tržišč.

4. Civilna vojna na Kitajskem in še bolj odpor večine prebivalstva Indije z Gandijem na čelu proti Angležem. Samo indijski bojkot je spravil več sto tisoč angleških delavcev ob zaslužek.

Ogromno nazadovanje angleške zunanje trgovine je povzročilo zmanjšanje dohodkov in zvišanje državnih izdatkov. Budžet ni več balanciral nego je vlada v problem fiskalnem letu napravila celo okrog \$600,000,000 primankljaj, katerega kapitalistična propaganda prispije podpori, ki jo prejema brezposelnim delavcem. Vzrok ekonomskim težkočam pa v re-

AKO
ste prejeli
opomin
da vam je naravnina
potekla, Vas pro-
sim, da jo
obnovite.

Demo-republikanci v Readingu se boje socialistov

Pri zadnjih primarnih volitvah v Readingu so imeli officiali demokratije in republikanci na obeh glasovnicah ene in iste kandidate. Zupanski kandidat bo na republikanskem tiketu isti kot na demokratskem, da bi na ta način s skupnimi močmi porazili socialističnega župana ter druge socialistične uradnike. Socialisti vodijo živahnino kampanjo in združeni kapitalistični politiki imajo boj, kakršnega se niso nadejali.

KATASTROFA V ANGLEŠKEM HONDURASU

Hurikan, ki je nedavno divjal v angleškem Hondurasu, je povzročil ogromno škodo in veliko izgubo življenj. Glavno mesto Belize so potem poplavili že morski valovi več četrtjek visoko. Hurikan, nato požar in povodenje so pustili za seboj veliko bede. Podrobno je tudi katoliško katedralo Matere Božje, v katero je pribrežalo veliko otrok. Le malo je ostalo živih. Britski Honduras je mala dežela v centralni Ameriki ob Karibskem morju. Na sliki je mesto Belize, katerega je hurikan do malega porušil, istotno omenjeno katedralo. V rešilnih delih so pomagali angleški in ameriški mornarji. Pomoc v živilih in drugih potrebičinah je poslala Anglia in tudi Zed. države.

POSLEDICA SPORA-ZUMA MED PAPEŽEM IN MUSSOLINIjem

Papežev sporazum z Mussolinijem za kooperacijo med cerkvijo in fašizmom v Italiji določa med drugim, da papež odstavi iz odborov v verskih organizacijah vsega, ki je na glasu kot nasprotnik fašizma, in jih domestiti s prijatelji Mussolinijevega režima.

Urednik papeževega dnevnika Osservatore Romano je bil odstavljen, ker je v problemu boju po papeževem navodilu napadal fašistično vlado, zdaj pa, ko se je paže pobotal, je pa tega urednika zavrgel in ga nadomestil s katoličkim fašistom.

Padre Rosa, jezuit in urednik revije Civilita Cattolica, je bil istotno prisiljen resignirati, ker je prevečkrat napisal kak kritičen članek proti fašistični vladi.

Papež je obljubil, da v bo dočne ne bo nihče na odgovornem mestu pri katoličkih publikacijah in v odborih katoličkih organizacij, ki se ne strinjajo s sedanjim formo italijanske vlade.

Sodelovanje cerkev z vladom je zdaj torej še veliko popolnejše kakor pa je bilo pred sporom.

NOVA USTAVA JUGOSLAVIJE JE ŠE DALEČ OD MODERNE DEMOKRACIJE

Vse prejšnje omejitvene naredbe ostale v veljavi.—Karikatura parlamenta.—Pomen javnih volitev

Tistih par slovenskih listov dajala avstrijska ustava pred 30. leti.

Ministre bo imenoval kralj in odgovorni bodo samo njemu. Parlament pa jih lahko obtoži, ako se ne bodo ravnali pravilno. To je prazna določba, kajti tudi parlament bo le podružnica vlade. Stranka, ki dobi večino glasov, je upravljena do dveh tretjin vseh poslancev v zbornici. Vlada si bo pripravila vladno stranko, v kateri bodo morali biti aktivni vsi državni nameščenci.

Volitve bodo javne. Vsakdo ve, da še celo pri tajnih volitvah se mnogi boje pokazati svoje prepričanje, ako je v opoziciji proti vladajočim. In ker bodo volitve javne, bo vlada enostavno konstatirala, da je ogromna večina ljudstva glasovala za edinstvo države — z drugimi besedami, za kralja in njegov način "ustave".

Nadzorstvo nad bankami v Illinoisu

Od leta 1925 je v Illinoisu propadlo 537 državnih bank. Banke, ki so v tej državi zavile vrata po 1. januarju t. l., so imele nad 85 milijonov doljarjev vlog, od katerih je za vlagatelje več kot polovica izgubljenega.

Brezposelnost v Angliji

Vzlic reformam nove angleške vlade brezposelnost narašča. V tednu z dne 21. sept. so našeli 2,800,631 nezaposlenih, ali 38,412 več kot poprej.

Čezdalje manj tujerodcev

Na vsakega, ki se je letos priselil v Zed. države, sta oddala dva v svojo rojstno ali kako drugo deželo, poroča urad manj demokracije, kakor jo je delavskega tajnika.

RAZVOJ AMERIŠKE LEGIJE V PRIVILEGI-RANO ORGANIZACIJO

Ralph O'Neil, komandant Ameriške legije, katera je otvorila svojo konvencijo 21. sept. v Detroitu, je dejal, da je Ameriška legija najvplivnejša organizacija v Zed. državah. V tem oziru sploh nima primere. Ako zahteva več posojil na police ali druge ugodnosti, ji je ustrezeno, ker se poslanci bojej njenega vpliva.

Ameriška legija je v bistvu organizacija ameriškega fašizma. V slučaju da postanejo razmere bolj kritične in pride do velikih nemirov ali celo sprememb vlad, je naloga Ameriške legije, da se vlade polasti ter uvede teror proti delavskemu gibanju. Ameriška legija ima v zakupu patriotizem in ima tudi kovačnico, v kateri se kujejo načrti za pobijanje naprednega delavskega gibanja.

Delavcem naj bo Ameriška legija za vzgled, koliko lahko doseže močna, disciplinirana organizacija. Sicer pa so člani Legije v Detroitu takor na vsemi prejšnji konvenciji pokazali, da kar se vedenja tiče je njihova disciplina jako slaba.

Angleške investicije

Delavska stranka pravi v svojem proglašu, da je Anglia zelo daleč od bankrotiranja. Je sicer zadolžena, toda njene investicije v inozemstvu znašajo nad dve milijardi dollarjev. Splošni dohodki presegajo izdatke. Propaganda za ekonomiziranje pri podporah, ki jih prejemajo delavci, izvira torej le iz kapitalistične počrtenosti.

Akcija za brezposebine

Pomožni čikaški odbor za brezposebine, kateremu načeljujejo sinovi milijonarjev, ima v načrtu zbrati za prehranjevanje nezaposlenih skozi prihodnjo zimo \$8,800,000.

Sužnost ni še odpravljena

Okrog pet milijonov ljudi v raznih krajih sveta je še vedno v telesni sužnosti, poroča poseben odbor lige narodov.

ŠTIRJE DELAVSKI POSLANCI V KANADSKEM PARLAMENTU

V kanadskem parlamentu so zdaj štirje poslanci delavske stranke. Zadnji je zmagal pri dopolnilnih volitvah H. S. Mitchell, ki je dobil 4,000 glasov večne. V njegovem okraju je dozdaj vedno zmagala konzervativna stranka.

ŠOLNINO PLAČUJEJO Z ŽITOM

V Fergus Fallsu, Minnesota, so pridelovali farmerji veliko žita, dasi in lanske niso iznenadili, ker ima prenizko ceno in trga mu manjka. Žito je torej mnogo, pa nobenega denarja v skrinji. Tak je problem farmerjev v žitem pasu. Imajo otroke, ki počajajo v žito. Marsikdo izmed njih pojide sinove in hčere v višjo žolo. Do lani je še nekako šlo, letos pa ni denarja za žolino, ne trga za žito. Šolski odbor njihovega okraja je v teh okoliščinah sklenil, da bo prejemal od farmerjev za žolino žito namesto denarja. Za bušil piščice jim kreditira 60c, za bušil risi 35c, istotno za trga za žito še vedno ne bo, bodo otroci farmerjev morali dobiti za pokritje žolino pod tako drugo vrsto.

Glasovi iz Našega Gibanja

Med premogarji v južnem Coloradu

Piše Charles Pogorelec

V kempah premogarjev v južnem delu države Colorado je precej naših rojakov. Večina so iz Notranjskega, odnosno iz krajev, ki so zdaj pod Mussolinijevo peto. Ko sem pred leti živel v Coloradu, sem šel večkrat mednj. "Proletar" jih sicer ni neznan list, ali kaj posebnega naročnikov med njimi ni bilo nikoli. Ob tej priliki sem si mislil: Ker sem že tu, poskusim nekočiko z agitacijo tudi med našimi prijatelji premogarji na jugu države.

Premogarji v Pennsylvaniji, Ohiu, Illinoisu, Kansasu, v Montani, Wyomingu in nekaterih drugih državah so bili od vsega začetka rekel bi hrbtenica socialističnega gibanja med Slovenci. V preteklem desetletju in deloma med vojno se je ravnotežje sicer nekoliko spremenovalo radi pre-igrugačenih razmer v premogovniški industriji, toda naše gibanje ima še vedno jaka zaslombu med rudarji v Penni, Ohiu in priljčno tudi v Illinoisu, Kaususu itd., na zapadu pa manj kakor pred vojno.

V južnem Coloradu nismo nobenkrat imeli kake jače zaslombe, bil pa sem uverjen, da se bo nekaj dalo dosegiti tudi sedaj. Saj so delavci kakor drugod, izkoriscani nič manj kakor drugod in socialistični nauk je ajim prav tako v prid kakor drugim delavcem. Skozi prošli 20 let so imeli vrsto težkih bojev in njihove stavke so bile namočene s krvjo. Ljudje, ki so pokazali toliko borbenosti v prošlosti, so gotovo dostopni agitaciji za naše gibanje tudi sedaj. Torej da vidimo.

Odšel sem tja iz Puebla s Frank Boltezarjem in njegovima sinovoma. Peljali smo se z ujegovim avtom. Boltezar je vedno pripravljen pomagati v agitaciji, bodisi za list, majske izdajo ali koledar. Pri razpečevanju koledarja mu pomaga tudi njegova soproga Frances. Žal, da ni več ljudi, ki bi pomagali drug drugemu pri takih poslih in zgradili jako delavsko postojanko.

Na tej poti smo dospeli najprvo v Walsenburg in se ustavili v Zadružni prodajalni, katere upravitelj je prijazni rojak, naročnik "Proletarca" Marko J. Težak. Jako usluženec. Zastopnik "Proletarca" za Walsenburg in okolico je Frank L. Tomšić. Živi v kake tri milje oddaljenem Walsenu, ki je last C. F. & Co. On in njegova soproga sta nas prijazno sprejela. Namen mojega obiska jima je bil že znan in Frank je bil takoj pripravljen za sodelovanje. Rekla sta mi, da dokler bom tu, sem lahko njun gost. Njegovo sodelovanje in njuno gostoljubnost sem z veseljem sprejel.

Zvečer se je pri Tomšiču sešla večja družba. Večer nam je hitro potekel v pomenikov delavskem gibanju in o razmerah med nami. Nekateri so si naročili "Proletarca" in "New Leader". V tej družbi je bilo tudi par Hrvatov, ki so si na-

ročili oba lista. Drugi dan smo se podali na agitacijo po Walsenburgu in potem proti Aguilarju, kjer sva obiskala nekaj rojakov. Razmere so povsod mizerne. Eni delajo po par dni v tednu, večinoma nič. Iz enih rovov jemljejo opromo in trgojajo tračnice, kar znači, da prenehajo z obratom popolnom. Vrh vse te mizerije je Rockefellerjeva družba naznila znižanja plač 20 odstotkov. Kako naj delavec preživi družino s pičlim, zdaj še bolj okrnjenim zaslužkom, to njo ne briga, četudi njen načelnik John D. ml. rad nastopa v vlogi filantropa.

Na poti v Aguilarja se je ustavila pri somišljeniku Blažu Strovasu. Vsi trije smo bili vesiči tega snidenja. Strovas je bil delegat na zadnji konvenči SNPJ. v Chicagu in se rad pomeni o vtiših, ki jih je dobil v mestu korupcije in greha ob Michiganskem jezeru. O potretarjev pravi, da mu ugaja kot noben drug list. Sinovom je naročil "New Leader", ker želi, da se vzgoje v delavskem duhu. V tem prizadevanju mu pomaga tudi soproga, ki je sestra s Leo Alpnja v Milwaukee.

Biske sva napravila tudi v naselbinam Hasting in Delagua, v katerima živi precej naših rojakov. Na poti človek doživlja marsikakšno zanimivost. Primerilo se je, da me je prijatelj Tomšič peljal med skupino rojakov, v kateri je bil tudi dotični, ki je bil precej odgovoren za mojo "deportacijo" iz kempe pred kakimi šestnajstimi leti. Šel je k njemu ter ga vprašal, kazoč name, "ako kaj pozna tega fanta". Zanikal je, bodisi da me res ni več poznal, ali pa me ni hotel poznati. Tomšič mu sarkastično pojasni: "To je ta in ta, upravnik 'Proletarca' iz Chicaga." Možu je bilo nerodno in oči je obračal drugam. Nekoč je bil on "somebody"—"kralj na Betajnovi" (kempi), ampak slava in moč je minljiva. Zdaj je zadovoljen, da mu družba sploh da delo. V štrajku l. 1913-14 je bil on kolovodja onih nezavednih delavcev, ki so pomagali razložiti štrajk ter pognati premogarje v staro sužnost. Danes ga nihče več ne upošteva, tudi družba ne. Tako je "plačilo sveta"...

Medpotoma sva se ustavila tudi na pozorišču pokolja iz stavke leta 1914. Bilo je to 21. aprila omenjenega leta na Ludowou. Stavkarji so z družino živeli v šotorih. Razdvijani uniformirani pobojnički so napadli to šotorišče in rudarji so strahoma spoznali, da jim grozi smrt pod puškami sfanatiziranih miličnikov. Louis Tikas, eden stavkarjev, je šel do polvelnika pobojnikev z belo zastavo proštiti ga, da počakajo z napadom vsaj toliko časa, da se umaknejo iz taborišča žene in otroci. Namesto da bi ravnali z njim kakor je pravilo v takih slučajih, so ga preluknili s krogljami in nato se z vso bestialnostjo vrgli na tabori-

šče, počili nekaj šotorov s petrolejem in streljali vsevprek. V neki kleti pod šotorom so zdušili 11 otrok in dve ženski. Več stavkarjev so pobili. Tisto zemljišče, obsegajoče 40 akrov, je potem kupila U. M. W. of A., da napravi na njemu spominski park padlim žrtvam. Na kraju omenjenem kleti so postavili krasen mramorni spomenik. V ospredju je premogar, ki ščiti ženo in otroka, zadaj pa plošča z imeni žrtev.

Dokler je imela unija v južnem Coloradu še kaj moči, so organizirani premogarji praznovali vsako leto dan 21. aprila z velikansko manifestacijo, katera se so udeležili rudarji iz vse države. Leta 1915, ob prvi obletnici pokolja, se je je udeležil tudi pisec teh vrstic. Okrog osmisoči premogarjev, njih žen in otrok je bilo navzočih. Poznejša leta, ko je korumpirano vodstvo unije UMW zapasio vse, se je opustilo tudi spominsko praznovanje omenjene obletnice. Danes stoji tam na zauplenem prostoru le še spomenik, ki priča o južnih bojih premogarjev v Coloradu. Ali se še kdaj vrne tisti duh, ki je preveval rudarje takrat? Gotovo! In tedaj kraj okrog spomenika ne bo več zauplen kakor je danes. Tedaj bo Ludlow spet svetišče zbrunjenega delavstva, kamor bo hodišč slaviti spomin žrtev iz leta 1914, ki so dale življenje v boju za pravice onih, ki ustvarjajo bogastva.

V Trinidadu sva med drugimi obiskala mojega starega znanca Mike Faturja, ki je bil pred 16. leti z meno ko so me izgnali iz Delague in pa Jakob Tomšiča ter njegovo družino. V Trinidadu ni mnogo naših ljudi, ali čas ni dopuščal, da bi mogla vse obiskati. V nasel-

bini Morely jih je več. Tu sva obiskala naročnike Louis in Tony Slavca ter Edwarda Tomšiča. Oglasila sva se tudi v Starkville, kjer živi le par naših rojakov.

Ves ta obisk je vzel dobre tri dni. S Tomšičem sva jih izrabila kolikor se je največ dalo in uspeh agitacije je zadovoljiv, bil pa bi kajpada še več bolj, ako bi bile razmere količaj boljše. "Proletar" ima precej več naročnikov in upam, da bodo oni poskrbeli, da list še boljše razširi.

Povsod so mi priporočali, da naj se vrnem, kadar bodo časi malo boljši. Obljubil sem, oni pa so mi zagotovili, da mi bodo na naklonili dobrohotno sodelovanje, ki bo gotovo prineslo izdatne uspehe. Kadar pridev mednj, bomo obiskali vse in napravili v teh naselbinah "clean sweep" in istotako v naselbinah v bližnjem New Mexico.

Med premogarji v južnem Coloradu ima naše gibanje lepo število somišljenikov. Upam, da se s časoma ustanove po naselbinah socialistični klub, ker se bo z organizacijo dalo izvršiti pač mnogo več dela kakor ga zdaj posamezniki.

Sodelavcem in drugim, ki so mi bili za časa tega obiska naklonjeni, se iskreno zahvaljujem, posebno še družini Blaža Strovasa in Frank L. Tomšiču, kateri mi je bil ves čas na razpolago s svojim avtom, njegova soproga pa je skrbela, da sem bil dobro postrežen. Moja želja je, da se z vsemi zopet snidem na agitaciji in pri skupnem delu za napreddek delavskega razreda.

A. Vičič na agitaciji v Clevelandu

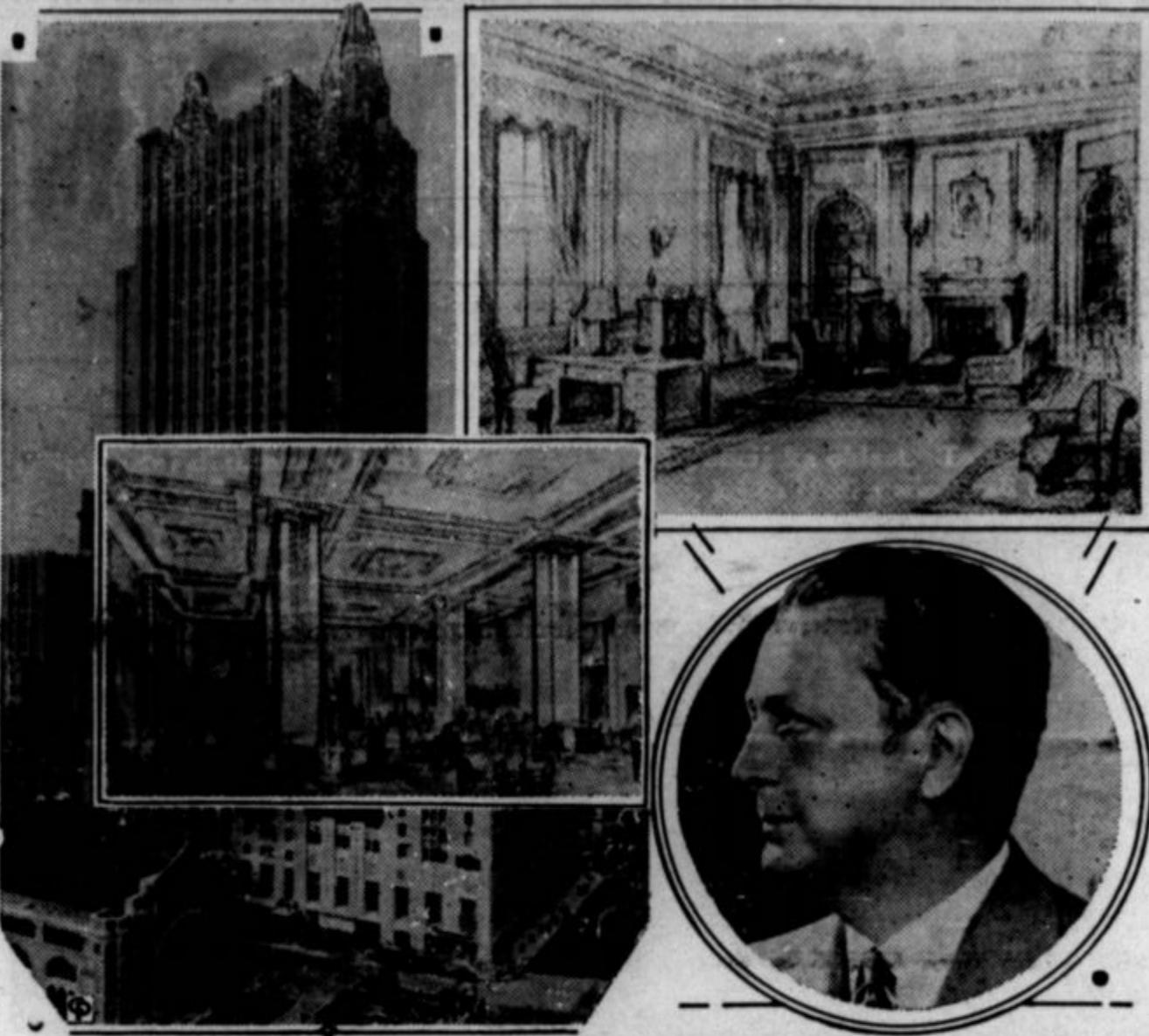
Anton Vičič, potovalni zastopnik "Proletarca", je zdaj na agitaciji v Clevelandu. Pravila, da se ne vrne, dokler ne dobi v clevelandski in okoliških naselbinah 500 novih naročnikov. Clevelandski sodruži so sklenili, da bodo z njim v vseh ozirih sodelovali, da se minimálno število 500 v resnicu dosegne.

Te dni je bil v Clevelandu zaradi lista in največ vsled Ameriškega družinskega kolegija tudi upravnik Proletarca Chas. Pogorelec.

...

Anton Garden je v svojem

VELIKA RAZLIKA MED STANOVANJI

Zgoraj na lev je slika novega hotela Waldorf-Astoria, visok 47 nadstropij. Stane \$40,000,000. V sredini na lev in zgoraj na desni so klopie v novem hotelu, spodaj na lev deli pritličja in na desni Lucius Boomer, ki je zdaj glavni faktor tega že dolgo let svetovno znanega hotela, v katerem se shajajo bogati sloji. V lukušu in udobnosti je novi hotel razkošen brez primere. Med stanovanji in stanovanji je pač velika razlika. Mnogi izmed onih, ki so pomagali k zgradbi Walforda-Astoria in drugih hotelov, so danes sploh brez stanovanja.

Slovenski delavci delajo brezplačno. Zadovoljni so, aki dobe plačila na drugem svetu. In dobili ga bodo, kajti tam ni ne finančne ne nobene druge krize, od kar je Stvarnik iznal uporne angele v pekel in jih napravil za peklenske.

Spomnite, kako so eni naši kronikarji preročevali, da s cerkvijo male svete Terezije nič ne bo? Farani se prepričajo. Hrvat je izganjanjo, drugod so nedobrodošli, so vam pisali. Ali malo cvetka Terezija je hotela svoj dom in mi ga ji gradimo, potem pa bomo v njemu molili, da nas Vsemogočni reši te krize.

"Čemu ne bi delal zastonj," je reklo neki faran, "saj drugje tudi nič ne plačajo. To delo pa lahko vsaj za svojo dušo obrnem."

Zdelo se mi je, da pa neto argumentira, in ker sem tudi jaz grešnik, sem mu pomagal malo pospravljati naokrog, malo to in ono premakniti, da je bilo bolj v redu, potihem pa sem to delo obrnil nekaj za duše v vicah, nekaj pa zase s prošnjo, naj malo cvetka sv. Terezija prosi zame, kadar me poklicuje Gospod iz te Schwabove grape.

Cerkvica naša ne bo tako velika in lepa kakor cerkev sv. Vida v Clevelandu. Toda more si zapomniti, da je ena slovenska podpora organizacija dala sv. Vidu v Clevelandu \$125,000 na posodo, medtem ko naša malta Terezija nima takega kredita. Zato pa smo toliko bolj požrtvovalni. Ne le dejamo nego tudi delamo. Pri sv. Vidu pa menda plačajo vsakega kredit.

V diskuziji je prevladoval nazor, kakor sta ga zastopala v referatu Pogorelec in Alesh. Ze zdaj se opaža, kako hitro bi "čip" politični preskočili iz demokratske ali republikanske stranke v novo delavsko-farmarsko, če sib bi od nje kaj obetali. Med Sloveni v Chicagu na primer se je dobilo par oseb, ki so bili pred dvema mesecoma ali več s agitatorji za demokratske ali republikanske kandidate, in voditelj te nove "skupine" je bil do nedavna agitator najreakcionarnejših in najbolj korumpiranih republikanskih političarjev, zdaj pa slepomisli z agitacijo za Farmer-Labor party.

V razpravi je sodelovalo večje število sodrugov in udeležba je bila dobra.—P. O.

Na priporočilo tajnika Bernika je bil izvoljen poseben odbor treh članov, ki bo sodeloval s tajnikom v pripravah za predsedstvo. V tem odboru so Filip Kmetec, Vinko Ločniškar in Mary Udovič.

Na priporočilo tajnika Bernika je bil izvoljen poseben odbor treh članov, ki bo sodeloval s tajnikom v pripravah za predsedstvo. V tem odboru so Filip Kmetec, Vinko Ločniškar in Mary Udovič.

Anton Garden je svetoval odboru za aranžiranje diskusij in predavanj, naj bo na prihodnji seji razprava o problemu brezposelnosti.

D. J. Lotrich je na kratko poročal o svojem obisku v Detroitu, F. Aleš o Clevelandu in F. A. Vider o Minnesoti.

Seji je predsedoval Joško Oven, ki je po končanem dnevnem redu pojasnil, da je predmet diskuzije na tej seji, "Sodelovanje socialistov s Farmer-Labor Party v Illinoisu". Poročila, oziroma kratke referate so podali Chas. Pogorelec, Anton Garden in Fr. Aleš, ki so bili delegati na prošli reorganizacijski konferenci illinoiske farmarske-delav. stranke. S Pogorelec je naglašal, da so se za njeno obnovitev največ zavzeli socialisti, ki so tu dostopani v njenih odborih. Upajo, da bodo na ta način laglje zainteresirali unije za neodvisno delavsko politično gibanje kakor pa direktno pod socialistično označbo. Dejal je, da on temu druženju ni posebno naklonjen, ker cepi energije sodrugov na dvoje, ne da nam bi nudilo zagotovilo za uspehe. To svoje mnenje je zastopal tudi na socialistični konferenci, katera je sklepala, v koliko naj socialistična stranka deluje skupno z obnovljeno Farmer-Labor Party.

Pisati o tem pravzaprav ni naman mojega dopisa. Mislim sem vam kar od kraja brez uvođenja sporočiti veselo vest da se je naše hrepnenje uresničilo. Novo cerkev gradimo. Slovensko cerkev. S slovenskim denarjem. Drugače se imamo ponavadi in delavsko razmere so tudi ponavadi.—Reporter.

Pametna vlada

Provinca British Columbia v Kanadi je napravila v šestih mesecih, končavši z 31. marcem 1931, s prodajo alkoholnih pijač \$2,003,104 čistega dobička. V Zed. državah jemljejo dobiček graftarji in Caponeji, razen tega pa dobe ljudje še mnogo slabšo pijačo kakor prebivalci provinc British Columbia ali Ontario.

SYGAN, PA.

Konferenca in piknik soc. klubov in društev Prosvetne matici JSZ. v nedeljo 27. septembra v dvorani in na vrtu društva Bratstvo št. 6 SNPJ.

KLUBOM IN DRUŠTВOM

ALI želite svojim priredbam čimveč moralnega in gmotnega uspeha?

OGLAŠAJTE JIH V PROLETARCU!

**PIKNIK PROSVETNE
IN SHOD MATICE J.S.Z.**
SOC. KLUBOV
TER DRUŠTEV
v zapadni Penni.

**NEKOLIKO SVETLOBE NA PRAZNE
BESEDE IN OČITKE**

Johnstown, Pa. — V "Glasu Naroda" z dne 10. avgusta ima M. K. iz Johnstowna dopis, na katerega je potrebno nekoliko odgovora, da ne bo dopisnik smatral socialiste za take ljudi, katere bi izzival po svoji volji, kar je storil že dvakrat v tenu enega leta. V prvem napadu na socialiste in soc. gibanje (3. dec. 1920) se je v uvodu opravičil, da n. njegov namen prepirati se v javnosti, da pa je bil izzvan v to. Tega v drugem dopisu ne more trditi, ker ga ni nikče izzival in M. K. najbrž ne bo tako miroljubna oseba za kakršno se nam bi rad predstavil...

V uvodu dopisa piše o prosperiteti za vogalom, nato pride v agitacijo za gotove kandidate, ki so se potegovali za nominacije v primarnih volitvah in nekako v sredi dopisa se izraza naš Matija kot **zgrizzen nasprotnik** (podčrtana beseda je njegova) socialistov in socializem takole: "Kakih pet Slovencev kandidira letos v krajevne urade in iščejo nominacije na socialistični listi."

Naj bo M. K. pojasnjeno, da omenjenih pet Slovencev nima protikandidatov in gredo skozi primarne volite radi legalne formalnosti. Oni so takoreč že nominirani ko hitro jih odobri na svojih sejah ali konferencah socialistična organizacija njih okrožja. Dalje pravi: "Ne drznem se zapisati njih imen v list Glas Naroda, kajti neki zagrizen socialist se je baje (torej BAJE)? Pripomba pisca tega dopisa) izrazil, da vsi, ki čitamo list G. N. bomo še dolgo tavali v temi. Če so vsi socialisti tega mnenja bi se čutili užljene, ako bi napredni list priobčil njih imena..."

Ako bi M. K. zapisal da imen socialističnih kandidatov zato ne priobči, ker jih kot **ZAGRISEN** (njegova beseda) katoličan iz dna duše sovraži, pa bi bolj odgovarjalo resnici.

Kar se tiče izraza, ki ga je neki socialist "baje izrazil" glede Glasu Naroda, pa naj v pojasnilo ter da se prepreči zavijanja dejstev povem tole... Letos meseca maja je bil v Glasu Naroda priobčen M. K. dopis, v katerem je jamral o sedanjih slabih časih, kako so delavci izkoriscani itd. Med drugim je tudi vpraševal, kdaj neki se bodo delavcem odprle oči?

To vprašanje od človeka, ki sovraži socialistično gibanje, gibanje za ustavnovitev napred-

V NEDELJO 27. SEPT.

na vrtu in v dvorani druš.

BRATSTVO ŠT. 6 S. N. P. J.

SYGAN, PA.

Slovenski in angleški govor.

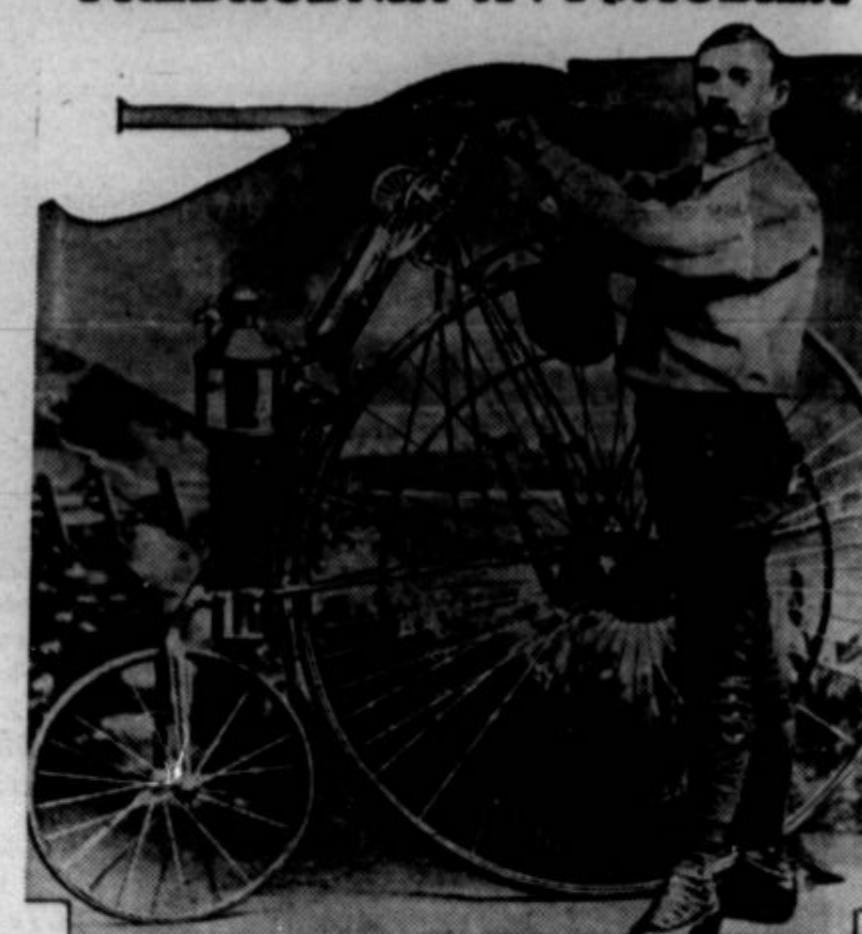
Nastop "ILIRJE".

Angleški govornik DR. WM. VAN ESSEN.

VSI DOBRODOŠLI!

Citajte dopis v tej številki.

PREDHODNIK AVTOMOBILA

Bicikel, kakršnega imate pred seboj, je iznajdba, ki so jo poznali leta 1885. Pogonsko silo mu je dajala para. L. Copeland je bil lastnik tega "parnega" bicikla in tudi vozil se je z njim, kolikor je ta stroj sploh ubog, kajti pripraven von to ni bil. Kadaj je parni kotel deloval in bicikel ropanjal po cesti, se imeli furmani s konji mnogo opravka, da so jih obdržali pred splašenjem. Pravijo, da je bil ta bicikel predhodnik prvega avtomobila. Tudi prve avte je namreč gonila para.

ne podporne jednote... Kako nih borbah in prišle so po zase agitiral za republikansko slugi naprednih skupin. V stranku... Kakšne oglase je vsaki borbi so bile ovira uspehu prinašal! Delnice in vsega nazadnjaške sile. Ljudje, kateri so ponujali v njih njegovim čitaljem, ki so vsled tega izgubili v teku let stotisoč dolarjev. Revni "Proletarec", ki ne bo v sto letih storil toliko mer socialističnega gibanja. Zadobrega za naš narod kakor je to je res na mestu vprašanje— "Glas Naroda" že storil, je pa ljudi odvrčali, da naj nikar ne kupujejo takih in takih delnic, da naj se nikar ne dajo varati tem in onim glasom. M. K. se morda tega ne spominja, nam pa je že dobro znano, kako je newyorski dnevnik delil za naš narod.

Socialist.

Zakaj je G. N. ni objavil? Ker se radi svojega biznisa ni hotel zameriti klerikalcem. Ali zveni, da v Glasu Narodu lahko vsakdo brez skrb pove svoje misli? Res je, da G. N. objavlja le take misli, katero so po urednikovem in lastnikovem okusu.

M. K. zaključuje svoj dopis takole: "Glas Naroda je storil več dobrega za splošni slovenski narod kakor bo socialistično glasilo v sto letih."

Tu je pa Matija še posebno debelo povedal. Glasi se nekako tako, kakor kadar neslan babač zagotavlja, da je že vse isto, kar kranjski listi pišejo, davnpo pozabil, ali pa, da je vse to in to vedel še ko je ta ali oni "krave pasel v starem kraju".

M. K. spada med te vrste frazarjev. Njegov dopis ga izdaja.

Kar pa se tiče Glasu Naroda, se v Pensylvaniji še spominjam, kako dobro je delal za naš narod. Kako je npr. pomagal v neki veliki stavki... leta 1910... Kako je napadal vela VELIKA razlika.

Resnicoljub bo priznal, da vse izboljšave v človeški družbi so nastale šele po dolgotraj-

ske pravice. Vsak delavec pomaga le svojemu razredu, ako se organizira. Zdaj vidite, da vam republikanska in demokratska stranka ne nudita izhoda. Morali se boste okleniti socialistične, ako hočete sigurnejši kruh zase v svoje otroke. Kapitalistični politiki so pred par leti povzročali veliko grmenja, pa malo dežja. To se pravi, da je po njihovi zaslubi vedno slabše.

Naj klub št. 232 ima redno sejo vsako drugo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne v slovenski dvorani, na kateri raztrivamo o raznih zadevah, ki se tičejo delavstva. Vabljeni ste, da pridete v klub in mu pripomorete do večjega udejstvovanja in uspehov.

Pomenoval sem se o klubu s par osebami ter jih povabil na pristop. Za pomislek so navedli, da smo socialisti proti veri. To je zmota, katero so raztrošili med verne ljudi službeniki kapitalističnih izkoriščevalcev. Socialistično gibanje je nastalo, da pribori delavcem izboljšanje življenskih razmer in več izobrazbe. Ko se je socialistično gibanje ustanovilo, delavci še niso imeli nikake volilne pravice, delavec je bil 12 ur na dan in več, delavec ni imel v politiki nobene veljave, pretepali so jih in kdo se je mojstrem ali tovarnarjem upiral, so rekli, da krši tisto cerkveno določbo, katera pravi, da moramo biti pokorni gospodarju in da se ne smemo upirati gospodski. Kdo si je tisto določbo izmisli? Gotovo izkoriščevalci, ker so hoteli delavce strašiti, da so proti veri, ako zahtevajo več pravice zase. Tako so tisti, ki se lažljivo imenujejo za branitelje vere, začeli z gonjo proti socialistom, češ, da hočemo ruvati ljudem Boga iz srca.

Kar mi zahtevamo, je v sedanjem položaju zavarovanje nezaposlenih delavcev, pokojnino za stare in onemogle delavce, prosto zdravniško oskrbo in bolnišnico, podprtanjem sistema bolniškega zavarovanja, državno oskrbo vdov in sirot, skrajšanje delavnika na

6 ur, več zdravstvenih naredb za zabavo, pred ljudmi pa se dela pobožnega. To počne iz hinavščine, da jih varata. Ali je tak sistem pravičen?

Ako ste mnenja, da ni, vas še enkrat vabim, da pristopite v klub JSZ.—A. Praznik.

**ŽELODČNO TRPLJENJE JE
STVAR PROŠLOSTI.**

"Chicago, Ill., 18. avgusta—Več let sem trpel na želodčni bolezni, in nobena stvar mi ni pomagala. Tedaj sem poskusil

Trinerjevo Grenko Vino

in to čudovito zdravilo je odpravilo moje bolezni. Danes ga v naši družini redno uživamo. Udan Louis North". Tisoči, ki so trpeli na želodčni nerediti se danes snejejo, ker njih neredit so stvar prošlosti. Trinerjevo grenko vino jih vzdrži zdravim. Ono čisti drobivo, odpravila neprebavo, slab tek, glavobol, nespečnost in splošno oslabost. Njegova 41 letna priljubljeno je znamenito priporečilo. Pri vseh lekarjih: malo in velika steklenica. Ako ga tam ne dobiti, tedaj pišite na: John Triner Co., 1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

**Prva Jugoslovanska
restauracija
DOMAČA KUHINJA**

Otto and Jerry

Miškovsky,

lastnika.
4047 W. 26th Street

Se priporeča Slovenscom v post

**Waterloo Dry
Cleaning Co.
COLLINWOOD, O.**

Frank Trebec,

lastnik.
Cistimo, likamo in popravljamo
moške in ženske oblike
15805 Waterloo Rd.
Tel. Kenmore 1275

Royal Bakery
SLOVENSKA UNIJSKA
PEKARNA.
ANTON F. ŽAGAR,
lastnik.

1724 S Sheridan Rd.,
No. Chicago, Ill.
Tel. 5524.

Gospodinje, zahtevajte v trgovinah krh iz naše pekarne.

NAJVĒČJA SLOVANSKA TISKARNA V AMERIKI

NARODNA TISKARNA
2142-2150 BLUE ISLAND AVENUE
CHICAGO, ILL.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvatskem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kaker tudi v Angleškem in Nemškem jeziku.
Naša posebnost so tiskovine za društva in trgovce.

Hočete pristno in čisto mleko za vašo deco in ostalo družino. Dovolite da vam postrežemo z njim. Dostavljeno na dom iz naše sanitarse, solnčno zračne

NOVE MLEKARNE

WENCEL'S DAIRY PRODUCTS
EDINA SLOVENSKA MLEKARNA V CHICAGO.
2380-82 Blue Island Ave.
Tel. Roosevelt 3673

VAŠA VLOGA

V TEJ BANKI DOKAZUJE
DA ZNATE TREZNO SO-
DITI.

KASPAR AMERICAN STATE BANK
1900 BLUE ISLAND AVE.
CHICAGO, ILL.

**KAPITALISTIČNI SISTEM NE MORE
USTAVITI "GOSPODARSKE" PANIKE**

Omajano zaupanje v funt sterling.—Nervoznost bankirjev.—Japonski imperializem na Kitajskem

(Nadaljevanje s 1. strani.)

izrabljanje situacije v prid japonskega imperializma.

V teh napetostih se nadaljuje s pripravami za razočitveno konferenco v Genovi, ki je mlačno. Nobena dežela ne zavaja druga in vsaka se boji napada. Zato se zdaj bolj bavijo z "obrambo", to je, z obroževanjem, kakor pa za načrti za svetovno razočitvenje, četudi vse vedo, da so sedanjih polom, kriza, brezposelnost itd., v veliki meri posledica militarizma in njegove svetovne vojne. Milijarde, ki jih trošijo za prošle in na pripravljanje bodoče vojne, povečavajo gorje bednega ljudstva križem sveta. Razočitveni v kapitalistični uredbi kažejo, da propagirajo socialisti, pa je nemogoča. Le ako se bi kapitalistične dežele toliko sporazumele med seboj, da bi se zedinile za skupno ekonomsko enoto, bi odpadel temeljni vzrok za velike armade in voj-

Martin Baretincic & Son

POGREBNI ZAVOD
324 Broad Street

Tel. 1475. JOHNSTOWN, PA.

Kako izdelate pristni grozdni sok vam pove knjiga

"KLETARSTVO"

SPISAL

Bohuslav Skalicky.

(S 85. slikami.)

Najboljši opis in navodila kako ravnavati z grozdjem.

Cena \$1.75

Naroča se v

**KNJIGARNI
PROLETARCA**

3639 W. 26th STREET,
CHICAGO, ILL.

3639 W. 26th STREET
CHICAGO, ILL.

**“ALI SPOLNA VZGOJA RES NI
POTREBNA?”**

Spisal dr. Franjo Žgeč.

Kako boste vzgajali svoje otroke z ozirom na spolna vprašanja vam na zelo priprost in zanimiv način pove ta knjižica.

Staršem jo toplo priporočamo.

CENA 50c.

“BEG IZ TEME”

Vsebuje sledeče povesti najboljših ruskih pisateljev:

“Rdeči smeh”, “Duel”, “Človek”, “Rendezvous”, “Pevka”, Čevljari Anton” in “Hudičevi sprehodi”.

Brez vsega pretiravanja lahko rečemo, da so to biseri iz ruske literature. Knjiga obsegajo 300 strani in je lično v platno vezana.

CENA \$1.25

Kdor naroči obe hkrati \$1.50

ju dobi za .....

Naročilo pošljite na

KNJIGARNO PROLETARCA

3639 W. 26th STREET
CHICAGO, ILL.

PROLETAREC

List za interes delavskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.
Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba,
Chicago, Ill.

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

NAROČNINA za Zedinjene države in Kanado za celo
leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrtek leta \$1.00.—
Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu naj-
poznej do pondeljka popoldne za priobčitev
v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Jugoslav Workmen's
Publishing Co., Inc.
Established 1906.Editor Frank Zaitz
Business Manager Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States and Canada, One Year \$3.00; Six Months
\$1.75; Three Months \$1.00.—Foreign Countries, One
Year \$3.50; Six Months \$2.00.

Address.

PROLETAREC

2639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Telephone: Rockwell 2864.

546

Kontrola in nadzorovanje

Vse organizacije, okraji, občine, mesta, banke in drugi zavodi so pod to ali ono kontrolo in nadzorovanjem. Istotako posamezniki. V obstoječi paniki pa se je izkazalo, da je bilo nadzorovanje v marsičem zelo piškavo. Banke "pod federalnim in državnim nadzorstvom" so propadale kakor da ni nikdar nihče od federalnih ali državnih oblasti preiskoval njihovo poslovanje. Pod pritiskom razmer so razpadale druga za drugo in ljudje, kateri so imeli v njih vloge, so ob dve tretjini prihrankov, v marsikaterem slučaju skoraj vse. Kdo je spravil razliko? Denar, vložen v banke, se namreč niso izgubili. Ako dobri vlagatelj za svojih vloženih \$100 le 20 ali trideset dolarjev, je ostalih \$70 spravil nekdo drugi. Z drugimi besedami, bankirji in špekulantje so jih ukradli, kajpada postavno. Nekateri so kradli tudi naravnost, in ene izmed njih so vsed razkačenosti vlagateljev obožljili. V preiskavah in obravnavah se je izkazalo, da so celo visoki državni uradniki, katerih naloga je varovati interes ljudstva, pomagali goljufivim špekulantom ter nepoštenim bankirjem. Iz tega sledi, da vsi dobri zakoni in vsa kontrola le malo izda, ajo ljudstvo poveri korumpiranim političarjem. In vsakdo lahko ve, da sta republikanska in demokratska stranka same na sebi stranki korupciji.

Boljše si varujejo svoje koristi privatni zavodi. V bankah npr. zelo pazijo, da kak klerk kaj ne poneveri. Ce izmakne dvajset ali več, je naglo prosekutiran ter obsojen na dolgo zaporno kazeno. Z roparji, ki napadajo banke, se postopa brezbozirno. Ali tudi kontrola bančne uprave nad svojimi uslužencemi ni vselej vzorna. To je pokazal posebno izrazito slučaj v čikaški Continental-Illinois banki, ko je njen uslužbenec Walter E. Wolf v teku dobrih desetih let izmaknil \$3,666,000. To je lepa vsota in v pojmovanju naših podpornih organizacij pomeni že veliko premoženje. Kakšna je pač bila kontrola, ako je mogel načelnik oddelka, v katerem je delalo okrog 40 klerkov, krasti stotočake, ki so narasli v nad tri in pol milijona? In ce je on mogel jemati na debele v tako veliki banki, zakaj ne bi mogli tudi mnogi drugi v ostalih zavodih?

Nadzorovanje ni bilo idealno. To je go tovo. Banka je Wolfu prišla na sled šele ko je nekdo od zunaj posvaril, da pri njemu morda ni vse v redu. Izkazalo se je, da mu je vodstvo dotičnega oddelka enostavno zau palo. Knjige so bile vedno "v lepem redu". Zaupanje je čedna stvar in pošteni ljudje so ga vredni. Ali tudi kontrola je potrebna. Vrednost pa ima le, ako je med onimi, ki delo izvršujejo kot tistimi, ki so v nadzorstvu in kontroli dovolj poštenjakov. Človek, ki ima odgovoren urad, nima za seboj nadzornika nепrenehoma. Nepoštenjaki to dobro izbrajo. V Sovjetski Uniji si je kontrola pomaga la z ubijanjem graftarjev. Kdor je tam poneveril nekaj sto ali par tisoč rubljev, je bil postavljen k zidu in krogli so opravile sodbo. Ako bi se te metode poslužili v Ameriki, bi ostalo le malo bančnih, mestnih in državnih uradnikov pri življenju. In tako se vedno povrncemo k resnici, da je treba naj- prvo odpraviti sistem korupcije in šele potem bo mogoče ljudi ozravljati nepoštenja. Ta naloga je dana socializmu, čigar gibanje se mora razviti tudi v tej deželi.

Neodpustljiva brezbriznost

V nobeni moderni deželi ni ljudstvo v politiki tako ignorantno kakor v Zed. državah. Kandidate mu nominirajo kapitalisti ali pa njihovi agentje. Volilci se zanje tepejo skozi vso kampanjo. Na volišča gredo v milijonih, da glasujejo za ljudi, katerih naloga je služovati tem ali onim privatnim interesom. Dokazov je neštetno, a velika večina volilcev se ne briga zanje.

Kdo ve, kje je vogal, za katerim čaka prosperton?

HIŠE, V KAKRŠNIH RASTE NEZADOVOLJNOST

Hiše, ki jih vidite na tej sliki, niso v kaki premogarski kampi v Pensylvaniji, W. Virginiji ali Ohiu, nego v Chicagu. V njih žive zdaj večinoma črnci. Mnogi so že dolgo brez dela in brez sredstev. Gospodarji jih izgnajo iz stanovanj vselej neplačane stanarine. Kdor se pozivu ne ukrene prostovoljno, ga izžene na sedno po-

velje policijska oblast. Ta slika je bila vzeta ob eni takih prilik, ko so ljudi s silo tirali iz hiš. Te razmere so povzročile tudi znan izgrede pred tedni, v katerih je bilo več črncev od policijskih krogelj ubitih. Zdaj se dobrodelne družbe za bedne črnce brigajo nekoliko bolj, toda jamrajo, da jim manjka sredstev za omiljenje morja bede.

Politični preobrat, ki ni preobrat

**Nova ustava Jugoslavije daje pravice navidezno, v resnici
pa je vse kakor je bilo pred ustavo**

(Dopis iz Jugoslavije.)

V noči od 5. na 6. januarja 1929 so po vseh mestih Jugoslavije nabili proglaše kralja Aleksandra, s katerim je sporočil državljanom Jugoslavije, da ukinja vidovdansko ustavo in da ne mara nobenega posrednika (parlamenta) med seboj in narodom ter jenim vso oblast izključno nase. Razpustil je parlament, odstavil posej sam kralj!

Torej preobrat, ki ni preobrat. Nič novega se ni zgodilo. Malo drugačno bleko je dobil režim, nič drugega. **Bistveno novega** v državni postavil general Živković. Jugoslaviji je zavladala diktatura.

In je vladala in vladala dve leti in pol. Razpušcene so bile stranke, zatrdalo vsako javno politično življenje, postrila se je cenzura, dobili smo nove izjemne zakone.

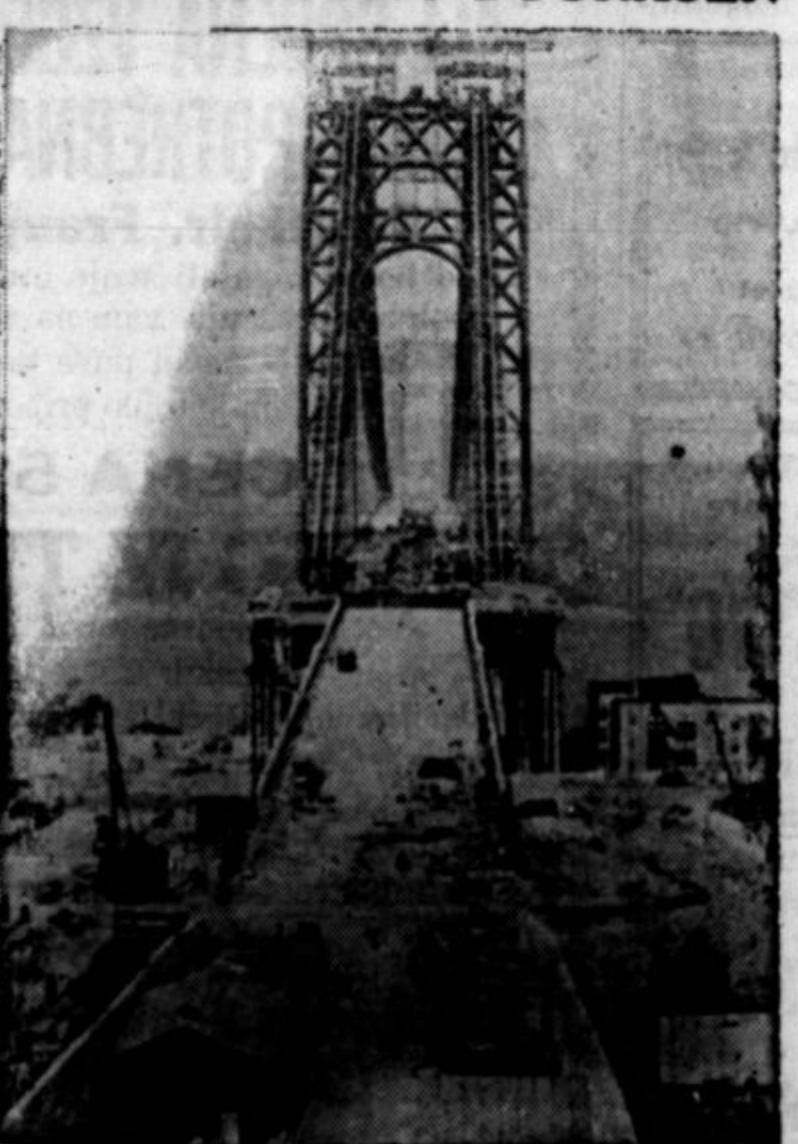
Ustava postavlja za zakonodajalca kralja in narodno predstavništvo. Narodno predstavništvo pa tvorita skupščina in senat. Poslanke skupščine bo narod volil JAVNO, prav tako pojavico poslancev v senat, drugo polovico senatorjev pa postavlja kralj. Zakoni bodo sprejeti le s pristankom obeh!

— Kako se bodo vrstile volitve? Sloboda združevanja ni zagamena. Pripravljena pa je že dolgo državna stranka, ki utegne te dni stopiti na dan s statutom in pripravljalnimi odbori, ki so jih že organizirali bani po vsej državi. Ali bodo dovoljene še druge stranke, je vprašanje.

In če bo dovoljena le ena stranka, državna stranka, in če bodo volitve obvezne za vsakogar in javne, je to očiten volilni teror, zajamčen z ustavo.

To je ustava, ki ni ustava, preobrat, ki ni preobrat. Vse ostane pri starem.

NAJVĒČJI MOST DOGRAJEN

Pravijo, da je novi most preko Hudsona, ki veže New York z New Jerseyjem, najvišji na svetu. Bo kmalu popolnoma dograjen ter izročen prometu. Kritili so ga za "Most George Washingtona". Slika prikazuje pogled na most z newyorkške strani, kjer so morali podpreti mnogo hiš, da so napravili prostor za podlagu.

Zgodovina delavskega gibanja na Slovenskem

PRIREDIL ANTON KRISTAN

(Nadaljevanje.)

V Gradcu je klerikalna stranka poskusila ustanoviti katoliško društvo slovenskih delavcev, ali ni uspela, ker so se "neusk. delave energično temu zoperstavili."

V poročilu štajerskega namestnika, srednja maja 1870, se govorji o velikem ljudskem slavju, ki naj bo na Semmeringu in kamor je graški slavnostni odbor, sestoječ iz članov delavskega izobraževalnega društva "Vorwärts" med drugim tudi povabil delavska društva iz Celja, Maribora, Ptuja, Celoveca in Trsta.

V.
JOHANN MOST V LJUBLJANI.

V tisti dobi ko so v Ljubljani ustanovili delavsko izobraževalno društvo, se je na Dunaju nahajalo delavsko društvo že pred — razpustom, ker se je vladu začela batir razmah. 27. julija 1870 je vila razpustila delavsko izobraževalno društvo ter strokovna društva zidarjev, kolesarjev, izdelovalcev instrumentov, zlatarjev, kovinskih livarjev itd. Rekurs je bil 16 decembra 1870 zavrnjen.

Naraščajoče delavsko gibanje je prislo namreč poleg vsega še pri cesarju Francužu I. v nemilost. V kronski seji 11. julija 1868 ki se je vršila pod predsedstvom cesarja, je ta zahteval, da se proti vsem delavskim prireditvam najenergičnejše postopa . . .

Ta razpust je delavce še bolj vzpodbudil. In razume se, da so šli takoj na delo, da ustanove novo društvo. Oblast jih je odbijala, po trikratnem poskusu se je moral le udati in je 30. oktobra 1870 potrdila pravila novega društva, katerega ustanovni zbor se je vršil 13. novembra 1870 ob udeležbi 2000 ljudi.

August Bebel je postal pismeni pozdrav.

Hohenwartovo ministrstvo je sicer amnestiralo v februarju 1871 skoro vse delavske agitatorje, ki so bili dotedaj obsojeni, tako tudi obsojene kolovodje Oberwinderja, Scheua, Mosta in tovarisci, ki so bili otoženi v znamenitem veleizdajniškem procesu julija 1870, radi zločina javnega nasilja, veleizdaje itd. in obsojeni: Oberwinder na 6 let, Andrej Scheu, Johann Most, Pabst na 5 let ječe itd. Ali je vseeno strogo zasledovalo in preganja delavsko gibanje soc. dem. organizatorjev, zlasti je brezobzirno špiralo inozemce. Delavske organizacije so nadzorovali organi policije, ki ji je takrat bila prepričena vsa socijalna politika v Avstriji. Deželni šefi pa so moralno poročati o vseh tozadevnih pomembnih dogodkih.

Tako poroča 6. aprila 1871 deželni predsednik vojvodine Kranjske, da je v Ljubljano došpel Johann Most. Poročilo se glasi: "3. t. m. je semkaj prisel Johann Most, ki pravi, da je knjigoveški pomočnik, pa je gotovo identičen s prosilnim agitatorjem iz Grada. Tako je stopil v zvezo s člani delavškega društva, katerim se je predstavil kot delavski agitator, ki je bil lani radi delavškega gibanja obsojen na 4 leta leta ječe, ali je letos vseeno amnestije še izpuščen. Sporočil je krožku, v katerega je vstopil, da potuje okrog po nalogu pariskih revolucionarjev, da pridobi v sporazumu s prijetjem Scheu-en delavški razred za nauk socijalno demokratične Univerzal-republike in da jih pripravi za akcijo, ki se v kratkem prične. Vlada se mora vrči, splošna glasovalna pravica vpeljati, sedanje posuđejo in vladujoče razrede v komunističnem smislu odstraniti, na njihovo mesto pa postaviti vladje delavcev, da pridejo tudi tak k vladu in premoženju in spletu na položaj, ki jim odgovarja. Priporočil je čitanje časopisa "Volkswille" in obižbil je, da pošlje več podobno voditelje svoje stranke.

Pripravljeni odbor in delavci ter delavke na prireditvi bo poskrbeli, da boste vsi čim boljje postreženi. Prijatelji delavcev, dasiravno je kriza, in četudi manjka novcev na vseh koncih in krajih, potrebno je, da se potrudite na take prireditve. Rešitev ne bo, aki si jo sami ne izvojujemo. Niti je ne bo, če bodo Amerikanci čakali, da jim jo priborijo, da je pripravljen "fornerji", ali ako bi se mizanašali, da jo bodo Amerikanci vstavili in če vse izvojevali. Vsakdan smatra za svojo dolžnost, da postane na en ali drug način aktiven v delavski armadi. Nič več zanašati se na druge, kajti to je vzrok, da smo delavci kot razred tako šibki in kapitalisti tako močni kakor nikjer na svetu.

Nedelja 27. sept. je naš dan. Vsi na Sygan! — Odbor.

Književni vestnik

"Sloboda", septemberska številka, prinaša med drugim sledede: "Veliki človek Avgust Forel"; "Kapitalizem in socialistizem po svetovni vojni"; "Slovenske gorice"; "Sužnji noči"; "Kaj je marksizem"; "Zlati gradovi se majajo"; "Ura"; "V spomin Ivanu Hribarju"; "Knjige in knjižnice"; "Društveno življenje"; "Dramatika"; "Delavski sport"; "Delavška pesem in glasba"; "Po svetu"; "Razno". — "Sloboda" je revija delavškega kulturnega udejstvovanja v Dravski banovini. Njeno ameriško zastopništvo je uprava Proletarca. Naročnina za Ameriko je \$1.

Analafabetstvo v New Yorku

Izmed prebivalstva mesta New York jih je 10.7 odstotkov analafabetov. Statistika ljudskega štetja pravi, da pripadajo vsi tujerodcem. Pred 10. leti je bilo v New Yorku nad 13 odstotkov održačenih prebivalcev nepismenih.

Proč z brezbriznostjo!

Dolžnost vsakega socialističnega je, da je aktivni, da sodeluje v svojem klubu z ostalimi srodrugi in da pomaga kolikor more v vseh aktivnostih socialističnega gibanja. Z brezbriznostjo ne bo zmog. Kadar se naseli v katerekoli organizaciji brezbriznost, je osojen na životarenju in smrti.

Socialistično gibanje mora biti živa stvar. Zato potrebuje živih delavcev, ki znajo biti borce in graditelji.

(Dalje prihodnjic).

Konvencija S. D. Z. v Clevelandu

Collinwood, O. — V tukajnjem Slovenskem delavskem domu se je 14. sept. pričela konvencija Slovenske dobrodelne zveze, katera posluje le v tej državi. Glavni urad ima v Clevelandu. Šteje okrog 7,000 članov v oddelku odraslih in približno 3,000 v mladinskem oddelku. Ta organizacija se je hvalila, da skončuje svoje konvencije v treh, štirih dneh. Ko to pišem (v soboto 19. septembra), ni še končana. Torej zdaj šest dni. Šteje 103 delegate in glavne odbornike.

SDZ je oglašana za našo domačo organizacijo, kar je Clevelandčanom v ponos. Tudi jaz bi bil ponosen nanjo, četudi ni sem njen član, kajti zrasla je na našem narodnem vrtu. Ker pa čujem tudi mnogo kritike o tej narodni ustanovi od onih, ki so njeni člani in se zanimali, se mi zdi, da ne prihaja vedno samo lepon iz vseh rož, pa čeprav rastejo na narodnih gredah.

Še pred konvencijo so eni člani zelo ongavili zaradi posojila v vsoti \$125,000, ki ga je dala SDZ. slovenski fari sv. Vida. Glavni odbor ga je odobril ne da bi čakal konvencijo, četudi je v pravilih določila, da se posojuje le članom SDZ na njihova posestva. Vsled tega je neki hudomušen, ki je lahko tudi dober katoličan, vpraševal, ako je sv. Vid tudi član in koliko asesmenta plačuje. Mnogi člani so se vzrujavali, ker je fara dobila posojilo. Enim članom, ki so vprašali zanj, pa je bilo odkljeno. Ko si poslušal glavne odbornike, ki so odgovarjali na vprašanja, si dobil vtis, da so bili vsi proti, eni še celo nadelno, toda posojilo so le dali čudno, kako so te vjemata! Biti proti in vzlici temu datu. Konvencija je izustila nekoliko kritike in ostalo je pri sklep gl. odbora. Tistim, ki so pred konvencijo rekli, kaj vse bodo naredili, sem rekel že tedaj: "Nič ne boste naredili. SDZ je pod kontrolo ljudi, ki so v "No Man's land", ali v sredini, kot je definirala take ljudi Prosveta. So kakor nanese: Katoličani, svobodomisinci, demokrati, republikanci, socialisti, monarhisti itd. Vpijejo živjo veličanstvo, ali rečejo kakost proti, če jim bolj kaže. Kjer so taki ljudje v večini, "you're lost". To je menda zdaj zapopadel tudi naš Tone Rupnik, "self-styled" komunist.

Dnevnice so si določili po \$.8. Eni so kritizirali, da je toliko v teh časih preveč, ker so skoro vsi delegati doma. Nekomu, ki je robantil, da je \$.8 namen preveč, sem svetoval, da naj vrne organizaciji kolikor. Prejšnji so si določili po \$.8. Eni so kritizirali, da je toliko v teh časih preveč, ker so skoro vsi delegati doma. Nekomu, ki je robantil, da je \$.8 namen preveč, sem svetoval, da naj vrne organizaciji kolikor. FENCL'S RESTAVRACIJA IN KAVARNA 2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill. Tel. Crawford 1382. Pristna in okusna domača jedila. Cene zmerne. Postrežba točna.

John Metelko, O. D.
Preiščemo oči in določimo očala
6417 St. Clair Ave.,
CLEVELAND, O.

SODRUGOM IN SIMPATIČARJEM V BARBERTONU IN OKOLICI.

Seje kluba št. 232 JSZ. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne v dvorani društva "Domovina" na 14. cesti. Sodruži, prihajajo redno na sejo in pridobivajo klubu novih članov, da na ta način ustvarimo močno postojanko J. S. Z. Sodruženike vabimo, da se nam pridružijo. Socialistična stranka je v tej deželi edina delavška stranka s konstruktivnimi programom, s katerim si delavstvo lahko pribori boljšo bodočnost in končno osvoboditev iz mezdne sužnosti.

Sto izvodov za dva dollarja

V agitacijske namene pošljemo sto izvodov "Proletarca" za dva dollarja. Naročite jih, kadar imate večjo sejo, veselico, shod, predstavo ali kako drugo priredbo, in jih razdelite med udeležence s priporočilom, da naj se nanj naročte. Pošljite naročilo pravčasno!

Park View Wet Wash Laundry Co.

FRANK GRILL, predst.

PRVA SLOVENSKA PRALNICA V CHICAGU
Naši vozniki pobirajo perilo po vsem mestu, Ciceru in Berwynu in dovažajo čistega na dom.

TOČNA POSTREŽBA DELO JAMČENO.

Telefoni: Canal 7172-7173

1727-1731 W. 21st St.

Chicago, Ill.

BORIS LAVRENJEV:

ENAINŠTIRIDESETI

Ruski roman iz državljanske vojne.

Iz ruščine prevedel za "Proletarca" Iv. Vuk

(Nadaljevanje).

Sam se je pomagal odvesti v vjetništvo. Ko je pa predal jadro rdečarmejcu, je legel na dno čolna, se smehtjal sam svojim tajnim poročnikovim mislim, ki jih je poznal samo on.

S tem pa je vznemirjal Marjutko.

Zakaj se vedno smehtja? Kakor da se pere na zabavo ali pa domov? Vendar si mora biti na jasnom, kaj mu cvete. Pri štabu ga bodo zaslišali in nato postavili k steni. Neumne!

Poročnik pa se je smehtjal naprej in ni nič vedel o Marjutkinih misilih.

Marjutko je zapustila potprežljivost.

— Kje si se učil ravnati s čolnom?

Zamišljeno je odgovoril Govoruhu-Otrok:

— V Petrogradu . . . Imel sem svojo jahto . . . veliko . . . Sem vedno jadral po morju.

— Kakšno jahto?

— To je neke vrste ladja . . . z jadrami.

Glej ga no! Kakor da bi ne poznala jahte tako dobro kakor ti. Videla sem jih v Astrahu pri buržujih v klubu. Tam jih je bil cel kup. Čisto bele in lepo oblikovane kakor labudi. Nisem o tem vprašala. Nego, kako ji je ime?

— Neli.

— Kakšno komično ime?

Tako je ime moji sestri. Nji v čast smo krstili jahto za "Neli".

— Takšnega krščanskega imena sploh ni.

— Neli je angleško ime. Po ruski je to Helena.

Marjutka molči in gleda v belo solnce, ki se je, kakor se je zdelo, razlivalo v mrzlo blestočno med in se dotikalno žametno modre vode.

Začela je zopet.

— Ta voda! Kak je čista njena modrina. V Kaspiškem je zelenkasta, tukaj pa — glej — kako je modra!

Poročnik je odgovoril, kakor da govoriti sam s seboj:

— Po skali Forella se približuje malone številki tri.

— Kaj? — vpraša Marjutka in se nemira na ogleda.

Povedal sem to tako sam za sebe. Misil sem vodo. V hydrografiji sem se učil, da je v tem jezeru voda zelo svetlobomodre barve. Učenjak Forell je sestavil tabelo odtenkov morske vode. Najbolj modra je v Tihem oceanu. Voda tukaj pa se približuje na tisti tabeli številki tri.

Marjutka je zamišala na pol, kakor da si hoče predstaviti vse odtenke modrine, ki jih zaznamuje Forellova tabela.

— Krasna modrina —, se ne da skoro primjerjati. Morda, kakor . . .

Odpria je oči in nenadoma uprla svoje žolte mačice punčice v ultramarinske kroglice poročnikovih oči. Zdrzne se, zadrhti po vsem telesu, kakor da je odkrila nekaj posebno nenavadnega. Odpria je začudeno ustnice in šepeta:

— Strele me zadeni! Tvoje punčice so natanko tako modre kakor ta voda! Sedaj še razumem, ribja kolera, zakaj so mi bile tako znane!

Poročnik molči.

Oranžev žar pobarva obzorne. V daljavi se začela voda barvati v lilačno črnilo. Mrzel veter je zapihal po morju.

— Od vzhoda prihaja — je rekel Sjemjanij in se zavil v plaščeve ceunje.

— Samo da ne vzbresni morska burja — je pripomnil Vjahirij.

— Eh kaj, dve urami že pluli, potem se bo že videla Barsa. Ce izbruhne vihar, prenoscimo tam.

Molče. Čoln se je začel na potemnelih svitčenih hrbitih valov gugati sem in tja.

Na prstenjavozamazanem nebnu so vstajali dolgi, ozki trakovi oblakov.

— Rekel sem. Vihar prihaja.

Saj bomo kmalu zagledali Barso. Treba ravnat kuri nekoliko na levo. Proklet kraj je ta Barsa. Od vseh strani pesek in nič druga. Samo vihar tuli. Dol z jadrom, mrcina, dol z jadrom. To niso nobene generalske naramnice.

Poročnik ni mogel pravočasno sneti jadra. Čoln je zarezal s stranskim lokom vodo, da je peha zabrigala vsem v obraz.

— Kaj morem za to? Marija Filatovna je pri krmilu zaspala.

— Kaj? Zaspala sem? Se ti meša, ribja kolera, kaj? Od svojega petega leta sedim pri krmilu.

Od zadaj so se podili valovi, visoki in črni kakor zmajevi grebeni ter se zaletavali s sikajočimi čeljusti v čoln.

— A — ah . . . Da bi brž prispevali v Barso. Prokleta tema — nič nismo videni.

Vjahirij gleda napeto na levo in zarjove veselo:

— Tam, tam je zemlja!

Skozi brizgajoče pene in trdo temo se sveti nizek belkasti trak.

— Krmarji k obrežju — kriči Sjemjanij. Morda še ga dosežemo.

Grmeče so udarjali valovi v čoln, da so stokali tramovi. Greben vala brizgne v čoln in ga napolni za čevelj visoko z vodo.

— Izčrpajte vodo — krikne Marjutka na vse grlo in skoči po koncu.

— Črpati? . . . Vrag je vzel črpalnik.

— Potem s kapami!

Sjemjanij in Vjahirij sta strgala kosmate kape z glave in začela mrzlično izčrpavati vodo. Poročnik se je za trenutek obotavljal. Nato je vzel tudi on svojo kapo in pomagal.

Beli nizki trak je plaval k čolnu in se spremenil v plitvo, slabu s snegom pokrito obrežje. Besneče pene na obrežju so ga delale še belejšega.

Tuleče divja nevihta. Vedno više se kopči besneče valovje.

Divje je sunil vihar v jadro, napihnil njegov noseči trebuh in ga zmikastil.

Kakor strel iz topa je zagrmelo staro jadro in se raztrgal.

Sjemjanij in Vjahirij sta planila k jamboru.

— Držite konce — je na vse grlo kričala Marjutka in se z vsemi prsi uprla v krmilo.

Tuleč, besneče se je od zadaj valil železen val. Vrgel je čoln na stran in se valjal s težko vodo preko njega.

Ko se je čoln zopet vzravnal, je bil malo ne napoljen do roba z vodo. Sjemjanij in Vjahirij sta od jambora zginila. Mokre cučne raztrganega jadra so ploskale ob stene čolna.

Poročnik je sedel na dnu čolna do pasu v vodi in se prekrižal.

— K hudiču! . . . Prekriži si zadnjico! Kaj sedi tu? Izčrpavaj vodo!

Prvič v življenju je Marjutka obmetala poročnika s celo povodnjo prostaških zmerjanj.

Skočil je, kakor splašen psiček in začel izčrpavati vodo.

Marjutka je kričala v noč, v tuljenje viharja:

— Sjemja-ja-anij! . . . Vja-ja-jahi . . . ir . . . ij!

Ploskajoče vdarja pena ob čoln. Noben človeški glas ni odgovoril.

— Potopila sta se . . . hudičeva stvar!

Vihar je nesel čoln, polovico napoljen z vodo, k bregu. Okrog se je penila voda. Še sunek in čoln je drsnil na pesek.

— Skoči v vodo! — je kriknila Marjutka in sama skočila z čolna.

Poročnik je sledil.

— Potegni čoln!

Oslepjena vsled solnih brizgov, opotekača se ob besneče valove, sta potegnili čoln. Ostro je zarezal sprednji rob čolna v pesek. Marjutka je vzel puške.

— Vzami vreče s hrano. Hitro!

Pokorno se ubogal poročnik. Ko sta prišla na suho mesto, je vrgla Marjutka puške v peseck. Poročnik je položil z njim vreče.

Marjutka je zakričala še enkrat v noč.

— Sjemjani-iiij! . . . Vjahi . . . irij! . . .

Ni odgovora.

Sedla je na vreče in zajokala kakor znajo pač ženske.

Za njo je stal poročnik glasno cvokajoč z zobmi.

Napoled zmaje z ramami in reče:

— Hudiča . . . Kakor v pravljici! Robinson in Petek!

SESTO POGLAVJE,

v katerem se je začel pogovor in se pokažejo škodljive fiziološke posledice morske vode s temperaturo 20 Resumirja.

Poročnik se dotakne Marjutkinih pleč. Poskušal je govoriti, a vsled silnega šklepata z zobmi, mu je bilo nemogoče.

Podpre si spodnjo čeljust z roko in zajecija:

— Z jokom si ne boš pomagala. Morava iti. Tu ne moreva ostati. Ker drugače zmrejeva!

Marjutka dvigne glavo, in reče vsa obupana:

— Kam naj greva? Na otoku sva. Okrog in okrog je voda.

— Morava iti. Znano mi je, da so tukaj shrambe.

— Od kod veš to? Si bil morda tukaj?

— Ne. Ali ko sem bil v gimnaziji, sem čital, da imajo ribiči tukaj shrambe. Tako shrambo morava najti.

— Dobro. Ali če je ne najdeva? Kaj potem?

— V jutro je človek umnejši kakor zvečer. Vstani, Petek.

Marjutka pogleda poročnika preplašeno.

— Kaj si znotrel? Bog nebeski! Kaj naj počнем s teboj?

— Nič ne de! Ne razmišljaj o tem. Bova pozneje govorila o tem. Vstani!

Marjutka pokorno vstane. Poročnik se skloni, da bi vzel puške, vendar dekle ga prime za roko.

— Stoj! Brez šale! . . . Dal si mi vendar svojo besedo, da ne zbežiš!

Poročnik ji iztrga roko in se nasmeje divje in hripcavo.

— Nisem znotrel jaz, nego ti! Pomisl vaj malo — ali lahko sedaj mislim na beg? Puške hočem nesti samo zato, ker so zate pretežke.

Marjutka utihne. Mehko in resno reče:

— Hvala za pomoč! Ali imam ukaz, da te privedem tja . . . Zato ti ne moram dati orožja, ker me veže odgovornost . . .

Poročnik zmaje z ramami in vzdigne vreče. Korakata.

(Nadaljevanje).

UDOMAČENE ŽIVALI V VELIKIH PARKIH

V Jasper National parku v Kanadi je mnogo medvedov, ki so udomačeni kakor npr. medvedi v Yellowstone parku. Tudi ptci in druge živali se razumejo z ljudmi, ker jih v nacionalnih parkih ne smejo preganjati.

Revolucija stroja

Ljudstvo osupnjeno v nepričakovanem položaju

Piše Spartak.

da kupi in prevzame zavoženo še 200 izvezbanih kopačev.

Automatični konveyor izvrši s pomočjo 12 mož delo, za katerega je bilo treba poprej 150 delavcev.

V oljni industriji je slična zmenjava in grozen nered v produkciji. Neki veščak je nedavno tega reke odprt, da vlažni lastniki vredno zavzame.

Pri izdelovanju steklenic je dvignil stroj producijo od 45 steklenic na enega delavca na 950 steklenic — na uro.

V oblačilni industriji: Razalni stroj, kateremu streže delavka je nadomestil 25 rezalcev. Stroj za robljenje gumbnic opravlja delo 50 delavcev.

V cevljarski industriji izvrši en sam stroj toliko dela, kakor ga je izvršil poprej 600 izvezbanih steklarjev.

Pri izdelovanju steklenic je dvignil stroj producijo od 45 steklenic na enega delavca na 950 steklenic — na uro.

V pekarjih: Stroj za mešanje testa nadomestuje 20 pekova, avtomatična peč pa 200 pekov.

V mestu New York je ogromna električna centrala, katero upravlja robot brez človeške moći. Avtomatične naprave so pripravljene svojo posebno pravilo, da ne izvajajo načinjevanje plać.

Zadnjih petdeset let se je vseprvača stalna revolucija v industriji, katere je v Ameriki v tem kaosu 500 ali več. Med lastniki vladajo vreči, ki se sedaj prišla do tega spoznanja, in stoji pred gotovim dejstvom presenečena brez kakršnega koristnega načrta in brez odločnosti.

Povečini smo ta desetletja paradirali, se navduševali za vse nepotrebitne "ideale" samo za lastne interese. Dovršena industrialna revolucija kapitalizma stoji sedaj pred nama, in je nas presenetila, da smo pred njo kakor krdelo zbranih otrok.

Zadnjih petdeset let se je vseprvača stalna revolucija v industriji, katere je v Ameriki v tem kaosu 500 ali več. Med lastniki vladajo vreči, ki se sedaj prišla do tega spoznanja, in stoji pred gotovim dejstvom presenečena brez kakršnega koristnega načrta in brez odločnosti.

Tako se polom pojavi na vseh straneh. Moderne naprave mešajo na cesto čimdalje poljubno ogrodje, kateri se s tem vzame nakupovalno moč, kar seveda industrija načrtuje na vseh straneh.

Kaj je delavstvo dolžno storiti, da se pomaga nezaposljenim?

Chicago, Ill. — Stotisoče in milijone ameriških delavcev teka obupanih semintja s trohico nade, da morda iztakneno delo. Stotisoči so že izgubili vsa-ko nado. Vlada pa podpira propagando proti zavarovanju brezposelnih. Naj jih podpira privatna dobrodelnost, je pravilo vladajočih.

Kaj naj stori delavstvo v tem položaju?

Koliko lahko store naši de-laveci v agitaciji, katera ima na-men dvigniti ameriško ljudstvo, da spozna ogromnost tragedije milijonov bednih?

Ta vprašanja bodo predmet diskuzije, ki se bo vrnila v klubu št. 1 v petek 25. septembra.

P. O.

Odgovor in pika

Cleveland, O. — V sledečem je nekaj odgovora na dopis priobčen v "Enakopravnosti" z dne 1. sept. Dopisnik je Ferdinand Ciciban. Če je to ime pravilno ali ne, ne spremeni pravnič na stvari. Ne poznam ga ne po barvi, ne po plemenu, ne po jeziku in ne osebno. On dobro ve, da podstikuje stvari, ki niso nič v skladu z resnicami. On pravi: "V A. D. čitam dopis, ki ga je napisal znani napetež Jos. Skuk. Obreguje se ob po-možno akcijo za slovenske brezposerne v Clevelandu." Itd.

Gospodu Cicibalu naj bo po-jasnjeno, da se jaz ne obre-gujem ob nobeno pomožno ak-cijo, še manj pa proti pomoči brezposelnim. Sem pa proti izrabljjanju istih. Da bi rabili brezposerne za reklamo, pa naj bo to Peter ali Pavel sem bil in bom preti, pa če je Nandetu-prav ali ne. Kaj in komu so darove dali, to ni moja stvar in ne briga. Kar se tiče "napeteža", ga pa prepustim omenje-nemu. Kar v ogledalo naj se pogleda in videl ga bo. Če po-gleda gospod Nande v "E." od prošlega leta, bo videl napade

na mojo osebo, direktno ali in-direktne, pa do danes nisem še odgovarjal in tudi ne bom na take bedatoče. Kar se tiče zavetja, reši nas o gospod take pameti, kakršno razglasila Nan-de, in temu dodam samo še pi-ko. — J. Skuk.

Pomožna akcija v Cleve-landu za premogarje

IV. izkaz.

V sklad stavkujočih premogarjev so prispevale sledeča društva in posamezniki: Po \$10.00: druž. sv. Janeza Krstnika št. 37 JSKJ; druž. Carniola Tent, št. 1288 TM, Haffner & Co.; po \$5.00: druž. Cleveland, št.

126 SNPJ, društvo Nanos št. 264 S. N. P. J., druž. Slovan št. 3 SDZ, in Rozi Opich; po \$3.00: druž. Slozne Sestre, št. 120 SSPZ; \$2.25 druž. Ilirija št. 56 SDZ; po \$2.00: druž. Cvetodi Nobel št. 450 SNPJ, druž. Glas Clevelandskih Delavcev, št. 9 SDZ, druž. Ribnica št. 12 SDZ, druž. Nas Dom št. 50 SDZ, Peter Lustrek in Peter Lustrik; po \$1.00: A. Černe, M. Golob, V. Jančič, F. Matjažič in R. Perdan; po 50c: L. Rojc, Angela Steblaj, Mary Starc, F. Sumrada, A. Rodica, F. Bandič, L. Osvald, Angel Ciglej, J. Semić, L. Rolič, A. Anžlovar, F. Kačar, S. Dolenc, J. Zalar, J. Janečić, J. Okorn, J. Durjavca, J. Bar in A. Eršte. Dalje so darovali: 45c J. Čuč; 40c M. Križman; po 25c: A. Homar, J. Pekol, F. Kozer, F. Zore, A. Tekavc, J. Miklar, A. Žimerman, J. Croški, A. Pozelnik, L. Sever, M. Zubukovec, Mary Aučin, C. Kumara, M. Adam, J. Žužek, A. Sadar, L. Lustig in M. Nikolic; 15c A. Zajc; 12c J. Prebil.

To so vsi darovi, kar jih je odbor sprejel do 25. avgusta dopoldne.

Ker se mi je v zadnjih poročilih vrinila pomota, podajam danes pravilno nabранo vsto v tri namen. Prvo poročilo bi se moralno glasiti: \$55.78 in ne \$53.55. Torej premalo poročano v skupni svoti \$2.23.

Drugo poročilo je na glasilo: \$62.15, pravilno pa bi se moralno glasiti \$61.65, torej preveč priobčeno 50c.

V tretjem poročilu se je istotako vrinila pomota in sicer bi se poročilo moralno glasiti za svoto \$86.34 in ne \$90.65, ravno tako preveč priobčeno za \$4.31.

Današnje poročilo znaša skupaj, kolikor je danes priobčenega, svoto \$87.37. Torej skupaj nabranega v ta sklad je \$291.14, kar je precej, če se pomisli na čase, v katerih se nahaja-mo.

V zadnjem poročilu je izpuščen po pomoti J. Adamic 25c, in F. Pintar premalo vknjižen za 25c. V drugem poročilu izpuščen L. Slepko 25c, in F. Slepko, premalo vknjižen 25c.

Da se je ta svota zamogla zbrati skupaj, se mora odbor zahvaliti društvom, ki so se precej dobro odzvala po svojih močeh. Nadalje se odbor zahvaljuje sledenim nabiralcem, ki so napolnil nabiralne pole: Peter Valenčič, dve poli; Joseph Ilarišč, tri pole; Ana Pengov, eno polo; N. N. eno polo; John Krebelj, eno polo; Ana Gric, eno polo; Anton Jankovič, eno polo; Frank Hayny, dve poli; Frank Barbič, dve poli; Edvard Branišel, eno polo; Frank Sumrada, eno polo; Josephine Maslo, eno polo. Nadalje se odbor zahvaljuje tudi nabiralcem na društvenih sejah sv. Janeza Krstnika, Ribnici in Napreja, ker vasi ti so pomagali, da se je prej označena vsota nabrala.

Rudarji se bore naprej in bo še potreba, da jim bomo prisločili na pomoč, ker obenem bijejo naš boj. Pomisli moramo, da ako rudarji po-polnoma podležejo, potem se moramo pripraviti, da bomo delali po 15c na uro, kakor se je delalo pred 20 leti. Vidi se sedaj, da plača nižajo povsod; ne nižajo pa drugih potrebščin s pla-cami vred!

V morje meče kapitalizem živila, ki jih zemlja roditi, samo da obdrži visoke cene. Je to po človeških ali božjih postavah pošteno?

Ste se kdaj vprašali, zakaj delajo tako? Če se niste, vprašajte se da-

VINKO ARBANAS
1220 W. 18th St., Chicago, Ill.
Telefon Central 4540.
**SLOVENSKO-HRVATSKA
TRGOVINA CVETLIC.**
Svečno cvetlična za pleso, svadbi,
pogrebe itd.

Nad 600,000 ljudi v službi
zvezne vlade

Ameriška vlada je največji delodajalec v tej deželi. Ima vposojenih 520,000 moških in 89,000 žensk. Največ je vpo-slojenih na pošti.

Reports and Comments

A Little of This and That

Which do you prefer to give? Which do you think Labor would prefer to have? It is more blessed, and better business to give a man an hour of work than dollar of idle.

Farmers, the most underpaid workers, receive very little or nothing for their products. They have helped to enrich our capitalist masters and like the wage earners are rewarded with charity. But charity is not preferred. All that it asks is for work and decent wages so we can live at least like human beings. As important as this problem confronting the unemployed and farmers in distress is, it should make them realize why a strong Labor movement is necessary which will abolish the system responsible for conditions as they exist. Hoover's promised "prosperity" and charities will not cure the present ill.

If you attended Sunday School, you have no doubt heard of "Paul's Epistle to the Romans". Well, this isn't it, but it's the Young Socialist English Division of branch No. 114 Epistle to you. Since you are all good readers of Proletarec, and like to have good times, we are asking you to attend our regular meetings and entertainments. All comrades who have not attended our meetings regularly should do so and those not as yet members are invited to join our ranks. Our next regular meeting will be announced at a later date in this paper.

We always have something in store for you folks. The English Division of branch No. 114, JSF, Detroit, is going to hold a debate with the Youth group of Chicago. The debate will take place in Detroit on Saturday November 14. A real treat will be in store for you that night. It is going to be a night of great experiences.

Congratulations to Mary Grum who will be the beautiful bride of John Malakar September 26. May your life be like a Ford, a good rattling success.

The Old City Girl, Detroit, Mich.

Laborgrams

The Wickersham commission thinks we should have educated cops. Yes, and some judges, too, who can tell freedom from slavery.

And the five-day week is not coming just because employers want it.

Prohibition, as it is called, still has the same old supporters, the racketeers.

The Milwaukee singing club "Naprej" has discharged its instructor, who was found not to be in accord

CALIFORNIA FRUIT EXCHANGE OPERATES IN ALL JUICE GRAPES DISTRICT OF THE STATE

The California Fruit Exchange operates in all of the recognized juice grape districts throughout the state, handling every variety of commercial importance. From this wide selection, buyers in every corner of the country should be able to satisfy their requirements. The Exchange is well supplied with juice grapes originating in Southern California. They have a large tonnage from the Sacramento and San Joaquin valleys with offices at Exeter, Fresno, Modesto and Lodi. They are in a position to supply grapes from the Sacramento and American River districts as well as Florin-Elk Grove, direct from the main office at Sacramento. Shipments will be made from Napa, Solano and Mendocino Counties. Buyers preferring black or white juice grapes from any of these important districts can secure them from the California Fruit Exchange.

While shipments during 1931 will be light on account of the tremendous curtailment of the crop, the quality of the fruit that will be shipped under Exchange brands will be fully up to the standard of previous years. The Exchange has instituted rigid standards of quality in order to measure up to the advertising campaign they have instituted in several large eastern markets. Buyers of Exchange brands throughout the country will reap the advantage of this extra effort. Juice grapes will be available through the California Fruit Exchange in the Los Angeles or California lug, sometimes called the No. 1 lug, or in the somewhat lighter No. 2 lug. In addition, the fruit will be put up in any accepted package required by the trade. The California Fruit Exchange is the largest organization in the state handling tree fruits and grapes of all classes, and the wide territory in which they operate and the tonnage handled places the organization in a splendid position to satisfy the most discriminating buyer. Government inspection certificates certifying as to quality, grade and condition are always available on request through the California Fruit Exchange.

TO LEARN ABOUT PRESENT SOCIAL PROBLEMS READ

UNEMPLOYMENT AND ITS REMEDIES

with trade unions and organized has more of everything to make living conditions a pleasure; is not fit to govern.

Anton Turk, Elizabeth, N. J.

Conference in Sygan Sunday, September 27.

On Sunday September 27, delegates and representatives of Western Pennsylvania branches of JSF and lodges affiliated with the Educational Bureau will hold a conference at Sygan. Important labor problems and organization activities for this district will be discussed. Due to the significance of these and other subjects that will be brought up for discussion at the conference, the committee urges all delegates of these branches and lodges to be present. The meeting will begin at 10 A. M. eastern standard time at the SNPJ lodge home.

In the afternoon a program and concert has been arranged to take place in the hall and park. Speakers in both Slovene and English will address the audience, one of them comrade Dr. Van Essen of Pittsburgh. Singing society "Ilirija" from Canonsburg is also included on the program and will render a few selections. Music for dancing and refreshments have also been provided for. As this is the annual affair of the conference, the Slovenes are cordially invited to attend and enjoy themselves with their friends and comrades on Sunday September 27 at Sygan.

Blissful Life

Diner: "Waiter! This chicken has no wishbone."

"Waiter: 'He was a happy and contented chicken, sir, and had nothing to wish for.'

Papa Who Pays

"Well, my father has another wife to support now."

"How's that? He's a bigamist?"

"No, but I just got married." Arizona Kit-Kat.

To broaden your knowledge of the Socialist and Labor movement, read

The New Leader OFFICIAL ORGAN, S. P.

7 East 15th Street,
NEW YORK CITY, N. Y.

One year \$2, half year \$1,
three months 75c.

If you want to read unbiased, truthful news and editorials that have the welfare of the public as the first consideration,

SUBSCRIBE TO

THE MILWAUKEE LEADER

The only English Socialist Daily in America
540 W. Juneau Ave. Milwaukee, Wis.

SUBSCRIPTION RATES:
One year \$6.00—Six months \$3.00—Three Months 1.50

TO LEARN ABOUT PRESENT SOCIAL PROBLEMS READ

WHAT IT IS AND HOW TO GET IT

By OSCAR AMERINGER

32 pages ..... price 10c

The A B C of Socialism

By FRED HENDERSON

16 pages ..... price 10c

One Billion Wild Horses

By STUART CHASE

24 pages ..... price 10c

Literature agents!

Send for the quantity prices.

SOCIALIST PARTY OF AMERICA

2653 Washington Blvd. Chicago, Ill.

A Jugoslav Weekly
Devoted to the Interest
of the Workers.

Official Organ of
Jugoslav Federation, S. P.

OUR AIM:
EDUCATION,
ORGANIZATION,
CO-OPERATIVE,
COMMONWEALTH

NO. 1254.

3HY Published Weekly at 3639 W. 28th St.

CHICAGO, ILL., SEPTEMBER 24, 1931

Telephone: Rockwell 2864.

VOL. XXVI.

WISHING IT SUCCESS

An attempt is being made, all over again, to organize a representative Farmer-Labor Party in Illinois. Socialists are wishing it success and many are working hard to that end. Results thus far are not encouraging. The state convention in Galesburg was not an enthusiastic affair. The convention of the Illinois State Federation of Labor, held in the same city simultaneously, did not pay much attention to any independent Labor political action. Or rather, its delegates did not.

In 1919 John Fitzpatrick was the guiding spirit of the Labor Party and later of the Farmer-Labor Party of this state. Reaction in labor ranks on the one side and "infantile leftism" on the other killed the Illinois Farmer-Labor party, which for years was heralded as replacing the dying Socialist Party. The opposite happened. The Socialist Party in this state, to a great disadvantage of the workers, is still weak, much too weak, and that is the reason why some of its members are trying so enthusiastically to renew the Farmer-Labor Party. To this end a few conferences were held in Chicago some weeks ago at which Socialists also participated, and when this party was finally organized, the Socialist of Cook County decided officially to affiliate with it. So they did. Some of the unions joined also. These could have just as easily joined the Socialist Party if its sympathizers would have tried hard enough. The lodges of Workmen's Circle are represented, but they too could join the Socialist party with just as little or as much opposition from their minority groups. The bulk of trade unions of this state, for which the skeleton of the Farmer-Labor Party was put up, are still outside of its framework and if we are to judge the present mood of their mind they intend to stay out. That is not according to our wishes, but it is a fact nevertheless.

A former Republican, whose name appeared in campaign ads for Hoover, Small, Crowe and Thompson as late as April 1913, is praising the Farmer-Labor party of Illinois to the limit of his abilities. He is a null in any political movement. That's why he was unable to gain recognition for himself in the party which is universally heralded as a "grand old party of corruption". This particular man organized the "American-Jugoslav Federation of the Farmer-Labor Party", —a one man "federation". He elected himself as a delegate to the convention in Galesburg where he served on the Rules and Resolution Committee, at least so he heralds in his reports to the press. There cannot be a bright future for a party which must turn to strangers, and Republican strangers at that, to serve on such important committees! He claims that the convention of the Farmer-Labor party in Galesburg represented half a million workers of the state. It sounds too good to be true. We remember this same language some years ago, used by our friends, the Communists. Where ever they gathered, they represented at least half a million! Their Federated Farmer-Labor party represented almost the whole American Federation of Labor and hundreds of thousands of farmers. Well, this country is still free enough to blow bubbles.

The same man also reports that "Dr. Green of the Socialist Party was appointed Chairman of the important Finance Committee". Maurice Franklin, member of the Amalgamated Clothing Workers Union, is Treasurer.

Comrade Dr. Green is a good worker for the cause and an able gatherer of funds. Socialists of Cook County know that. When he accepted the same job in the Farmer-Labor party it didn't mean much of a change for comrade Green. He will have to work among his old acquaintances and his appeal for financial support will perhaps be a suc-

(Continued on last column.)

The Bricks of Shame

I know not whether laws be right
Or whether laws be wrong;
All that we know who lie in jail
Is that the wall is strong;
And that each day is like a year,
A year whose days are long.

This, too, I know—and wise it were
If each could know the same—
That ev'ry prison that men build
Is built with bricks of shame,
And bound with bars lest Christ should see
How men their brothers maim.

The vilest deeds, like poison weeds,
Bloom well in prison air;
It is only what is good in man
That wastes and withers there;
Pale Anguish keeps the heavy gate.
And the warden is Despair.

Oscar Wilde.

Fightar

SEARCHLIGHT

By
DONALD
J.
LOTRICH

One comment must be made on the success the New Leader has been having in increasing its circulation. Special additions will attract more readers. That is a known fact. The time has come when the New Leader can make excellent use of the "Special Issue" idea. The "Hunger edition" was excellent. We feel that the "Special Debs Issue" of October 17 will also be up to the standard. Our Clubs and lodges who at all admired the efforts of Eugene Debs, should order their bundles at once. Another thing, the New Leader has been improving in substance, as well. Support must be given, first of all, such papers as the New Leader.

It is ridiculous to hear what feeble alibis the politicians make when evidence of gross neglect of duty, racketeering and graft are uncovered. Mike De Pike Heitler, a criminal character, fearing death at the hands of one of his own kind, had written a letter and all evidence indicates that it was addressed to our States Attorney, but the letter was discovered in the hands of the leader of all the criminal element. How it arrived at its destination by way of the States Attorney's office no one will tell. But the contents of the letter should be of interest to honest law enforcers. Instead, our law enforcers are trying to deny that the letter has any significance because the author was put away, as he feared he would be. This letter gave complete details of what gangland did; of what politicians were being "bought and paid for"; of who was responsible for the many Chicago murders; and it clearly disclosed every move of gangland and the police. Now they are denying it and trying to hush it and all that. Pretty soon it will be election time and the people will go to the polls and re-elect the crooked politicians who play with gangland and extract their fees. When will the citizens of Chicago awaken?

We had a good time last Sunday afternoon in the Forest Preserve in Willow Springs. The day was sweltering hot but not too hot to have an enjoyable time. Ballina, horse and other games were played. It will do us good to have more socials of this kind.

New developments for the Pioneer Dance on October 3. A triple saxophone (clarinet alternate) combination will be the great attraction of the nine piece orchestra. Novelties tending to make this a carnival frolic with splendid decorations are some of the advance inviters.

Socialist club No. 1 JSF will meet this coming Friday. We are to soon it will be election time and the people will go to the polls and re-elect the crooked politicians who play with gangland and extract their fees. When will the citizens of Chicago awaken?

What Fools These Mortals

Be

Boy—Who is sovereign, in this country daddy?

Daddy—The people, collectively, son.

Boy—Who is sovereign in Canada?

Daddy—King George of the British Empire.

Boy—Why is it, where the people are sovereign, we pay 7½¢ a K. W. H. for electricity and the king's subjects pay only 1½¢?

Daddy—Run along to school now, Eddie, I am very busy.

Capital punishment: A method of finishing those who are already broke.

Brain Flu

By Anna P. Krasna

Observing the present conditions and the people suffering from them one arrives to the conclusion that we have with us a very serious epidemic of brain flu, which seems to be spreading rapidly among the citizenry of the free and not so free lands of the highly civilized and cultured nations.

What other decision can a person make in the face of all the incoherency of thought that is prevailing today in all strata of our life and social endeavors. Every person, not yet affected with the said epidemic, must agree that there is something basically wrong with the minds of poor fishes, who do not know how in the world they will face the cold winter months, because they are already on the verge of starvation, but are in spite of this bitter fact more interested in sports, in comic strips, when they can get them, and in the present day political games and tricks than in their own, miserable plight and the great and unavoidable question: WHAT TO DO ABOUT IT ALL?

And no better thoughts could occur in ones mind when watching the prematurely old mothers, into whose faces worry about the daily bread for their children has drawn deep lines, go to the polls and vote subconsciously for the same miserable existence as they are having now. It is really sad and discouraging to see how all these victims of the brain epidemic wait anxiously to see the outcome of the vast ignorance of people, who attended schools for at least sixteen years and in the end do not know anymore about the governmental machinery of their country than the last illiterate subject of Mussolini's Italy or the very ignorant muzik from Stalin's Russia.

Yes, we vote and cheer the winners, but do we really ask anything worth-while from them? Do we voice our opinions, do we know what it is all about; why the elections, why the constitution? Do we question?

ion the sincerity of leaders, regardless what their platform may be? No, we do no such things. The brain flu has made our brains lazy and we cannot think of any such troublesome points. We have, perhaps, a vague idea about the constitution, but we never as much as think of asking the big and little winners of the election days to see to it that it is taken down from the dusty shelves, where it is being stored for the benefit of rugged individualism, and put it once more into use for all people in whose name and for whom it was formed and established.

Too bad, but it is a true fact a cold one that we are not at all improving the race of Adam and Eve by giving it a chance to become educated and cultured to the highest possible degree. The only real change, one notices, that the education has tamed people so much that no more chains are needed to hold them fast in the slavery, which means that the history of mankind is very sadly repeating itself. Indeed not!

We know just exactly how to behave without being bothered with the rusty old chain and ball. The flu germ, the inheritance from our cave-man ancestors is helping us much in that line, too, for it is enabling us not to apply our cultured brains where they might be too effective and make us all too suddenly civilized. It would be, too, a monotonous job for the historians, were we to become so near perfect as to use our civilized heads a bit more in behalf of the collective benefit of people. The history is always more picturesque and easier to write if the brain flu germ is given a chance, a proper temperature to start an interesting epidemic—as the present one for instance.

The Blame Collector

Caller: "Who's the responsible man here?"

Office Boy: "If you mean the fellow that always gets the blame, it's me."

SINKING A CONTINENT

FRAGMENTS

"The Garden of Eden was in America". Nonsense. If Eve had monkeyed with forbidden fruit here, immigration officials would still be trying to put her out.

This year's Thanksgiving proclamation should be a dandy. More than the usual number of countries are worse off than we are.

Financial wizards are "great men" who know how to run things so long as common people work and spend their money to keep the wheels turning.—The Socialist Campaigner.

One thing you must admit about the Republican leaders who wrote the Republican platform in 1928. They promised to place agriculture on an equality with industry and they have kept the promise. Both are in the ditch.—New Leader.

Blind Leaders of the Blind

Our blind militarists and big navyites still think that preparedness prevents war. Apparently they cannot learn a thing either from history, by experience, or by way of common sense.

The congress of the Labor and Socialist International, however, at its meeting in Vienna, called upon the labor movement of the entire world, political and industrial, to throw itself whole-heartedly into the fight for a sweeping reduction of armaments.

The disarmament conference meets at Geneva next February. The time between now and then is brief enough. If the peoples of all countries can be stirred to the depths, the diplomats will not dare to let the conference fail.

It is now a little over 17 years since there was a stupendous illustration of the folly of great armament.

The World war could have been prevented if Russia, Germany, France, Austria-Hungary and England had not been armed to the teeth. Just because they were armed to the teeth, each side was desperately anxious to gain the advantage of taking to the field first. Hence, when the czar of Russia, on the evening of July 30, 1914, issued a general mobilization order, and declined to heed Germany's demand that the order be countermanded within 12 hours, Germany declared war at 7 o'clock on the evening of Aug. 1, and the war commenced. Had the nations not been armed to the teeth, it would have been an easy matter to secure a general conference which could have found a way to prevent the war.

Yet our militarists and big navyites still believe that military preparedness prevents war! They are blind in the face of facts.

Milwaukee Leader.

WISHING IT SUCCESS

(Continued from 1st column.)
cess, but the funds will be gathered mostly among those who are as sympathetic to the Socialist Party as they are to the Farmer-Labor, if not more so.

This is not a reflection on the reborn movement in Illinois. But as yet we are in doubt about it, especially when a part of it could be "captured" by a one man "federation" of a yesterday's Republican and to them a stranger.

Some will wonder why we are bothering so much about something for which our hope is slight. The reason is, that we received a "report" and letter from the one man "federation" which begins as follows:

"Dear Editor: Enclosed you find an article on the Farmer-Labor Party, which has been mailed to your publication because it is advertised as a labor paper. With its publication in your organ, you will demonstrate the genuineness of your claim . . ."

There you are! Of course, his article did not appear in this paper. We know that shyster politicians who try to popularize themselves by plying in the direction of winds, which may be the order of the day, cannot be sincere. We will continue "to advertise this paper as the Labor organ." In this we will not be a single iota from the truth. Pages of this paper week after week, year after year are proof that this is a LABOR paper. The owner of the one man "federation" is a faker in the labor movement, although a very negligible one. We found him out and exposed him. That's why he is so angry at the Jugoslav Socialists; that's why he organized the one-man "federation" —to oppose us under an attractive camouflage.